Баклана Галина, Корнуса Бося, Санж-Һәрән Надежда

СУРҺУЛИН ДЕГТР

1-гч класс

2 әңгтә

1-гч әңг

Хальмг Таңһчин
сурһулин болн номин Министерств
барлхд зөв өгв

Элст
«Калмыкия» нертә Таңһчин зәңглlһнә агентств
2015

УДК 81.26 (470.47)
ББК 81.2 – 922
Б 194

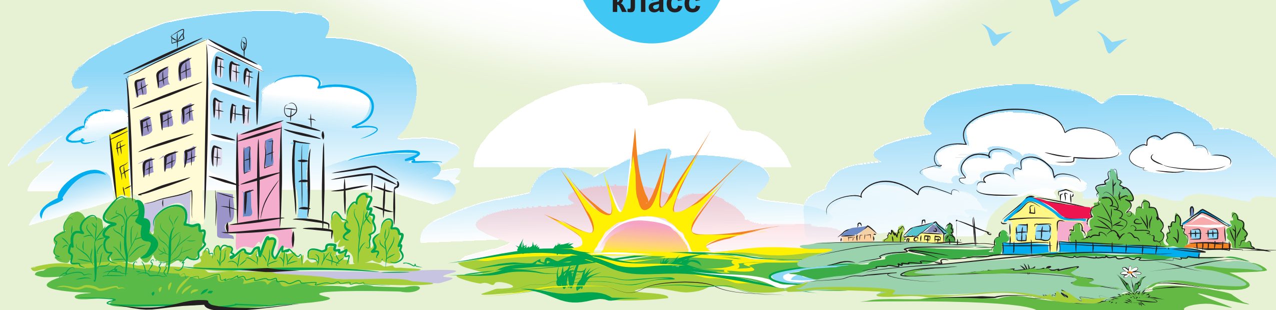
Авторы:
Г. Б. Бакланова, Б. Э. Корнусова, Н. Х. Санджи-Горяева

Бакланова Г. Б. и др.
Б 194 Үйнр. Экспериментальное учебное пособие.1 кл. Для общеобразоват. учреждений РК. В 2-х ч. Ч.1 / Г. Б. Бакланова, Б. Э. Корнусова, Н. Х. Санджи-Горяева.– Элиста: АУ РК «РИА «Калмыкия», 2015. – 96 с.: ил.

ISBN 978-5-7539-0800-1

ҮЙНР

1
класс

3
һурвн

ҺАРГ

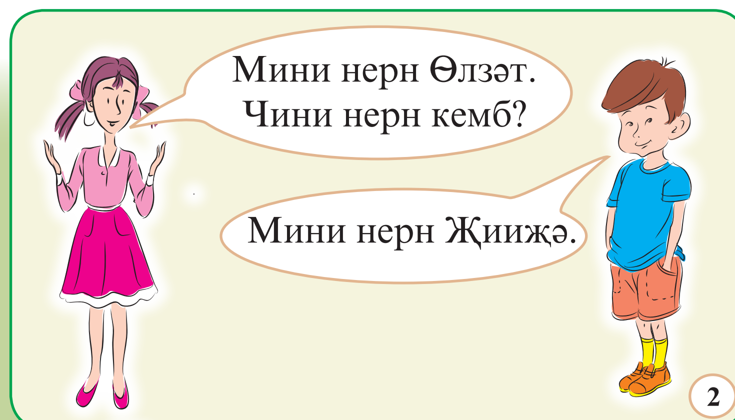
Әңг	Әңг Кичәл	1 Зун күүнә чирә үзхәр, нег күүнә нер сур	2 Сурһуль – ухани булг	3 Садта күн – салата модн
I	1	Чини нерн кемб?	Юн зурата? Ямаран өңгтә?	Чини өрк-бүлд кен бәәнә?
	2	Эн көвүнә нерн кемб?	Классин хорад юн бәәнә?	Чини аав кедүтә?
	3	Чи альдасвч?	Юн альд бәәнә?	Чини эцкин эрдм ямаран?
	4	Эн кемб? Эн юмб?	Чини дорвад юн бәәнә?	Тана гер ямаран?
	5	Класст кеду күн бәәнә?	Эн кенә дорва?	Тана герт ямаран хорас бәәнә?
	6	Чи кедүтәвч?	Мини дорва альд бәәнә?	Хорад юн бәәнә?
	7	Чи кедүдгч класст сурнач?	Эн юмар ю кенә?	Мис альд бәәнә?
	8	Чи ю кежәнәч?	Чини дурта кичәл ямаран?	Заманд юн бәәнә?
	9	Чи ю кехдән дуртавч?	Чини дурта кичәл ямаран?	Тана хашад юн урһна?
	10	Эндр ямаран өдр?	Эсвин кичәлд ю кенәч?	Чи гертән нөкд болнч?
II	11	Кен шин сурһульч?	Улмжд нөкд болый?	Кен җиңнүлҗәнә?
	12	Үлмж ю кехдән дурта?	Чи сән сурһульчвч?	Хоңһрин бүл ямаран?
III	13	Хальмг үзгүд меднч?	Эн ямаран эгшг үзгв?	Ямаран эгшг үзгүд хойр әәтә?
	14	Эн ахр эс гиж удан эгшг әс?	Ямаран эгшг үзгүд таарна?	Эгшг үзгин тускар ю меднәч?
IV	15	Чи умшхдан дуртавч?	Чи умшхдан дуртавч?	Чи умшхдан дуртавч?
	16	Чи умшхдан дуртавч?	Чи умшхдан дуртавч?	Чи умшхдан дуртавч?
V	17	Эн ямаран бәәдлтә?	Һар ю кенә?	Үлмж пүрвә өдрлә ю кенә?
	18	Теңгрин бәәдл ямаран?	Завсрт ю кенәч?	Чини һарсн өдр кезә?
VI	19	Чи наадхдан дуртавч?	Чи наадхдан дуртавч?	Чи наадхдан дуртавч?
	20	Чи ю дасвч?	Чи ю дасвч?	Чи ю дасвч?

ЗУН КҮҮНӘ ЧИРӘ ҮЗХӘР, НЕГ КҮҮНӘ НЕР СУР

ЧИНИ НЕРН КЕМБ ?

1. Соңстн. Таньлдтн.

2. Соңстн. Тодлтн.

3. Соңстн. Тодлтн.

4. Соңстн. Умштн. Сән бәәтн! [ә] – [ә:]

ЭН КӨВҮНӘ НЕРН КЕМБ?

1. Соңстн. Тодлтн.

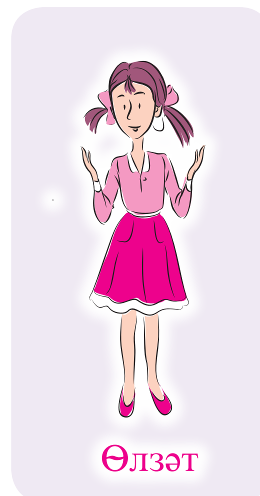
Эн кемб?

Эн багш.

Эн көвүн.

Эн күүкн.

2. Соңстн. Күүндтн.

3. Соңстн. Умштн.

Сән – бәәнә [ә] – [ә:]

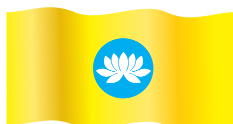
Күн – күүкн [ү] – [ү:]

ЧИ АЛЬДАСВЧ?

1. Соңстн. Тодлтн.

Эн юмб?

сүлд

туг

селән

балһсн

2. Соңстн. Күүндтн.

ХАЛЬМГ ТАҢҺЧ.

3. Тодлтн.

А	О	У
Ә	Ө	Ү

4. Соңстн. Умштн.

сән – бәәнә   күн – күүкн   Өлзәт – өөмнә
[ә] [ә:]   [ү] [ү:]   [ө] [ө:]

ЭН КЕМБ? ЭН ЮМБ?

1. Соңстн. Тодлтн.

Эн кемб?

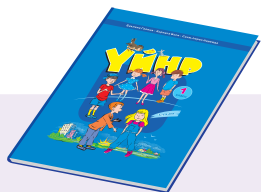

багш

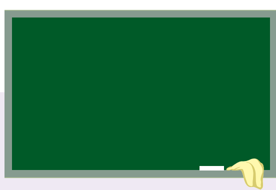

көвүн

күүкн

залу

Эн юмб?

дегтр

самбр

машин

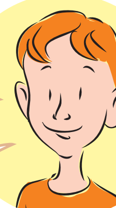

меечг

ноха

2. Соңстн. Күүндтн.

3. Тодлтн.

Ж	Г	Н
Җ	Һ	Ң

4. Соңстн. Умштн.

Һ	Х	Җ	Ң
һурвн	хойр	дуул**җ**анав	Сар**ң**
но**һ**ан	ноха	биил**җ**әнәв	Бас**ң**

КЛАСCТ КЕДҮ КҮН БӘӘНӘ?

1. Соңстн. Тодлтн.

Класст кедү күн бәәнә?
Тоолый.

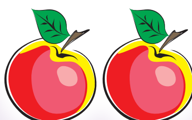
1 – негн	6 – зурһан
2 – хойр	7 – долан
3 – һурвн	8 – нәәмн
4 – дөрвн	9 – йисн
5 – тавн	10 – арвн

2. Тодлтн.

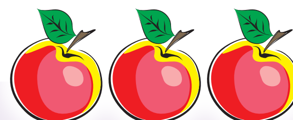
Кедү?

1 альмн

2 альмн

3 альмн

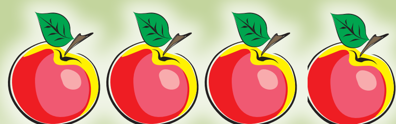
3. Соңстн. Күүндтн.

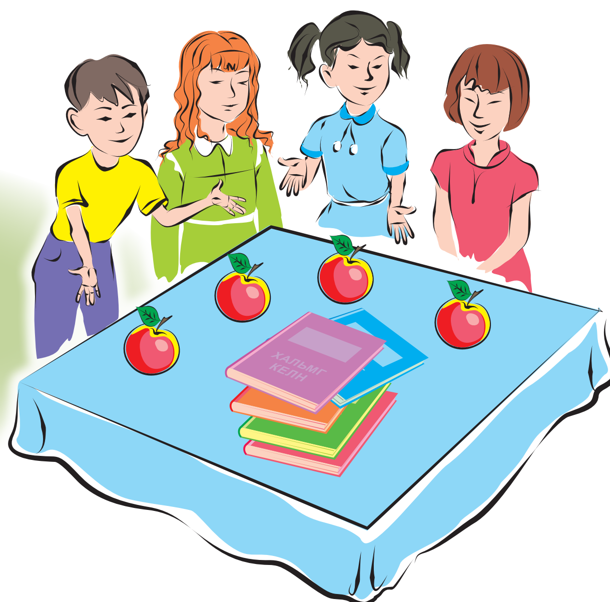

Кедү альмн?

Дөрвн альмн.

4. Дараһарнь келтн.

хойр, тавн, негн, долан, һурвн, арвн, дөрвн, йисн, зурһан, нәәмн

ЧИ КЕДҮТӘВЧ?

1. Соңстн. Шинжлтн. Тодлтн.

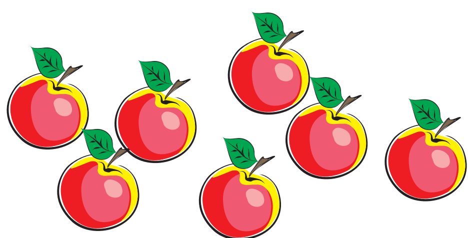
негн – негтә	зурһан – зурһата
хойр – хойрта	долан – долата
һурвн – һурвта	нәәмн – нәәмтә
дөрвн – дөрвтә	йисн – йистә
тавн – тавта	арвн – арвта

2. Соңстн. Күүндтн.

3. Ирлцүлтн.

Долан альмн.

Күүкн долата.

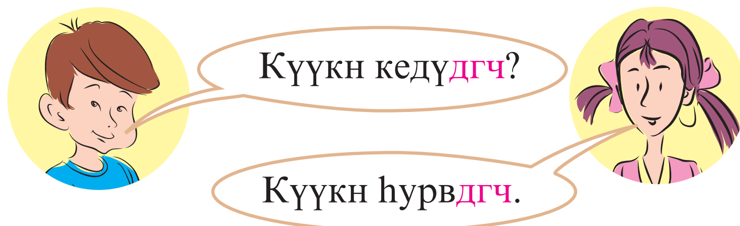

4. Дараһарнь келтн.

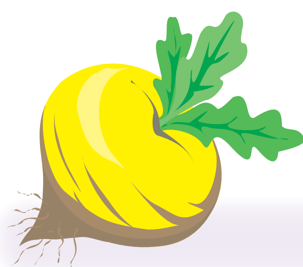
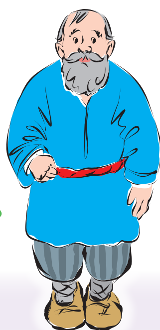
тавта, дөрвтә, нәәмтә, негтә, зурһата, арвта, хойрта, йистә, һурвта, долата

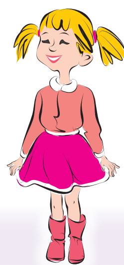
ЧИ КЕДҮДГЧ КЛАССТ СУРНАЧ?

1. Соңстн. Шинҗлтн. Тодлтн.

негн – негдгч	зурһан – зурһадгч
хойр – хойрдгч	долан – доладгч
һурвн – һурвдгч	нәәмн – нәәмдгч
дөрвн – дөрвдгч	йисн – йисдгч
тавн – тавдгч	арвн – арвдгч

шалхг **аав** **ээж** **ач күүкн** **ноха** **мис** **хулһн**

2. Соңстн. Күүндтн.

3. Шинҗлтн. Тодлтн.

Кедү?	Кедүтә?	Кедүдгч?
негн	негтә	негдгч
хойр	хойрта	хойрдгч
һурвн	һурвта	һурвдгч
дөрвн	дөрвтә	дөрвдгч
тавн	тавта	тавдгч
зурһан	зурһата	зурһадгч
долан	долата	доладгч
нәәмн	нәәмтә	нәәмдгч
йисн	йистә	йисдгч
арвн	арвта	арвдгч

ЧИ Ю КЕЖӘНӘЧ?

1. Соңстн. Тодлтн.

1 гүүжәнә

2 суужана

3 мөлкжәнә

4 давшчана

5 зогсчана

6 домбр цокчана

7 зуржана

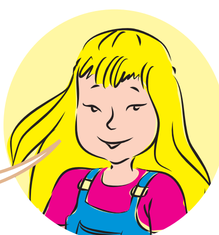

8 умшчана

9 йовжана

2. Соңстн. Күүндтн.

Күүкн ю кежәнә?

Күүкн умшчана.

3. Соңстн. Наадтн. Үүлдврән үзүлтн.

Тааҗ медтн.

Уга.

Э, би дуулжанав.

Һәрә, чи ю кежәнәч?

Чи биилжәнч?

Чи дуулжанч?

ЧИ Ю КЕХДӘН ДУРТАВЧ?

1. Соңстн. Тодлтн.

1 футбол наад**хдан**

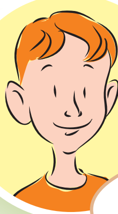
2 шаһа наад**хдан**

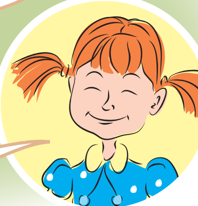
3 шатр наад**хдан**

4 урл**хдан**

Эн көвүн ю кехдән дурта?

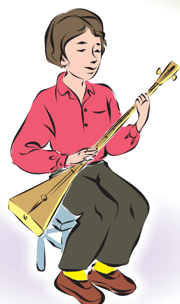
Эн көвүн футбол наадхдан дурта.

5 биил**хдән**

9 умш**хдан**

8 домбр цок**хдан**

7 мөрәр довтл**хдан**

6 давш**хдан**

2. Соңстн. Күүндтн.

Кен ю кехдән дурта?

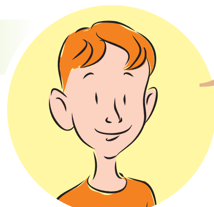

Нүүдлә ю кехдән дурта?

Нүүдлә шатр наадхдан дурта.

3. Соңстн. Күүндтн.

Чи ю кехдән дуртавч?

Би зурхдан дуртав.

ЭНДР ЯМАРАН ӨДР?

1. Соңстн. Тодлтн.

Эн юмб?

салькн хур нарн үүлн цасн будн

2. Соңстн. Шинҗлтн.

хур – хурта	салькн – салькта
будн – будта	үүлн – үүлтә
нарн – нарта	цасн – цаста

3. Ирлцүлтн.

Эндр ямаран өдр?

Эндр **нарта** өдр.
Эндр **үүлтә** өдр.
Эндр **салькта** өдр.
Эндр **цаста** өдр.
Эндр **хурта** өдр.
Эндр **будта** өдр.

4. Соңстн. Күүндтн.

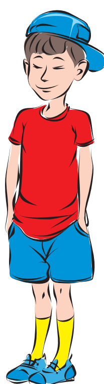
КЕН ШИН СУРҺУЛЬЧ?

1. Соңстн. Умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

Менд. Мини нерн Һәрә. Чини нерн кемб?

Менд. Мини нерн Үлмҗ. Би шин сурһульчв.

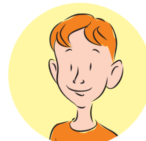

Кедүдгч класст сурнач?

Би негдгч класст сурнав.

1

Мендвт. Эн Үлмҗ. Эн шин сурһульч.

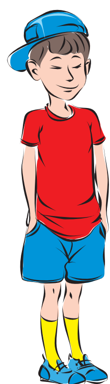
Мендвт. Ямаран бәәнәт?

Сән бәәнәв. Үлмҗ, чи кедүтәвч?

Би долатав.

2

Һәрә, тер кемб?

Тер мини үр көвүн Җиижә.

Үлмҗ, чи альдасвч?

Би Цаһан-Нуурасв.

Чи ю кехдән дуртавч?

Би дөөв наадхдан дуртав.

3

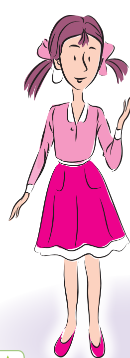

1. Кен шин сурһульчв?

2. Үлмҗ альдас?

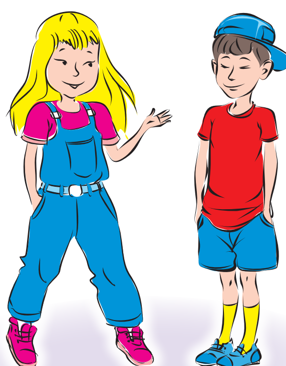
3. Үлмҗ ю кехдән дурта?

2. Нүүрәр күүндтн.

А

Ә

Б

3. Күүндтн. Үлмҗд дала сурвр бәәнә. Хәрү өгтн.

1. Чини нерн кемб?

2. Чи кедүтәвч?

3. Чи кедүдгч класст сурнач?

4. Чи альдасвч?

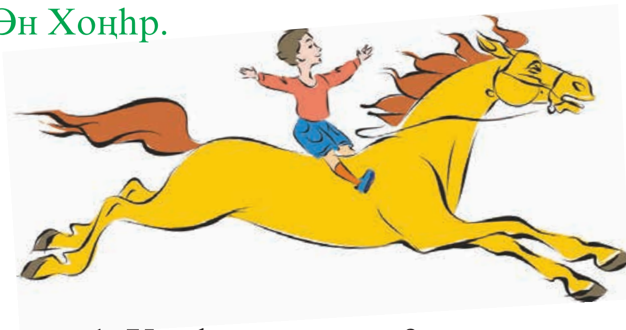
5. Чи ю кехдән дуртавч?

ҮЛМЖ Ю КЕХДƏН ДУРТА?

1. Күүндтн. Сурврмудт хəрү өгтн.

Эдн Үлмжин үүрмүд.

Эн Хоңһр.

Эн Санҗ.

1. Хоңһр ю кеҗəнə?

2. Хоңһр ю кехдəн дурта?

3. Санҗ ю кеҗəнə?

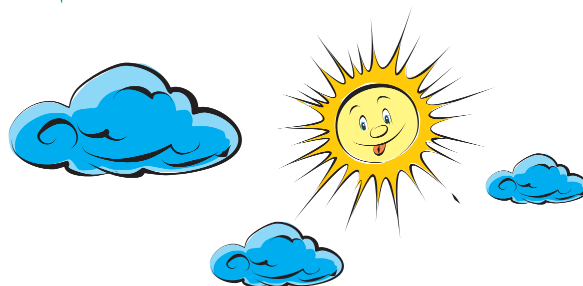
4. Санҗ ю кехдəн дурта?

2. Күүндтн.

Эндр ямаран өдр? Эдн ю кеҗəнə?

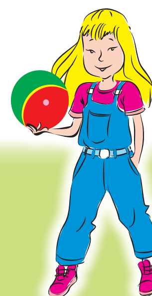

3. Сурврмудт хəрү өгтн.

1. Үлмж ю кехдəн дурта?

2. Үлмж ю кеҗəнə?

ХАЛЬМГ ҮЗГҮД МЕДНЧ?

1. Умштн. Ямаран үзгүд дутҗана?

А	▢	Б	В	Г	▢	Д	Е	Ё	Ж	▢	З	И
Й	К	Л	М	Н	▢	О	▢	П	Р	С	Т	У
▢	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Ь	Э	Ю	Я

2. Умштн. Тодлтн.

сүлд

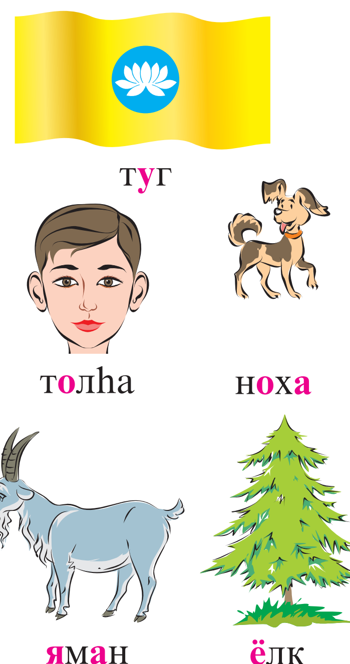
селән

мис

дегтр

көвүн

ЭГШГ ҮЗГҮД.	
Өмн дарана.	Ар дарана.
ә	а
е	ё
и	ы
ө	о
ү	у
э	ю
	я

туг

толһа

ноха

яман

ёлк

3. Соңстн. Умштн.

Мини нерн Үлмҗ. Би Цаһан-Нур селәнәсв. Би долатав. Би негдгч класст сурнав. Би футбол наадхдан дуртав.

Эндр нарта өдр. Би футбол наачанав.

4. Соңстн. Чееҗәр дастн.

һәрә, һар!

һаза һалун

һалд һәрәдҗәнә.

Өлзә, өргә өдмг өрг.

ЭН АХР ЭС ГИЖ УДАН ЭГШГ ӘС?

1. Соңстн. Тодлтн. Умштн.

ЭГШГ ӘС

ахр	удан	ахр	удан
а [а]	аа [а:]	цасн	цаасн
ә [ә]	әә [ә:]	селән	сәәхн
и [и]	ии [и:]	мис	биилҗәнә
о [о]	оо [о:]	ноха	тоолҗана
ө [ө]	өө [ө:]	көвүн	өөмҗәнә
у [у]	уу [у:]	хур	дуулҗана
ү [ү]	үү [ү:]	күн	күүкн
э [э]	ээ [э:]	эн	ээҗ

2. Умштн. Ирлцүлтн. Шин үг заатн.

3. Соңстн. Умштн.

Эн Үлмҗин үр көвүн. Энүнә нерн Баатр. Эн нәәмтә. Эн Цаһан-Нуурас. Эн биилхдән дурта. Хәләтн. Баатр хальмг би биилҗәнә.

4. Соңстн. Чеежәр дастн.

Ах-дү арвн –
Арвс сәәхн үрн.
Тоолх дутм өснә,
Тоомср ик болна.

Негнәс арвн күртл
Нертә, эврә ормта.
Күүкд эднлә үүрлнә,
Күнкл, мергн болна.

Нуура Владимир

ЧИ УМШХДАН ДУРТАВЧ?

1. Шүлг чеежәр дастн.

Үкр саахла,
Үсн һарна.
Үүд секхлә,
Үр орна.

Шугран Вера

2. Тәәлвртә тууль тааҗ медтн.

Көл уга – йовдг,
Җивр уга – нисдг.

3. Үлгүр тодлтн.

ЗУН КҮҮНӘ ЧИРӘ ҮЗХӘР
НЕГ КҮҮНӘ НЕР СУР.

4. Бичг умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

1. Көвүнә нерн кемб?
2. Көвүн кедүтәв?
3. Эн кедүдгч класст сурна?
4. Эн альдасв?
5. Эн ю кехдән дурта?
6. Эндр ямаран өдр?
7. Нәәмн ю кеҗәнә?
8. Нәәмн ю зурҗана?

Мендвт!
Мини нерн Нәәмн. Би Орһахнасв. Би йистәв. Би һурвдгч класст сурнав. Би зурхдан duртав.
Эндр салькта, үүлтә өдр. Би телевизор хәләҗәнәв, зург зурҗанав. Хәләтн. Эн мини селән. Эн сәәхн селән.
Байрта харһий.
Тана үр Нәәмн.

ЧИ УМШХДАН ДУРТАВЧ?

1. Шүлг чееҗәр дастн.

Өдмг әмтәхн,
Өдмг җөөлкн,
Өрм түркәд,
Өдмг иднәв.

Шугран Вера

2. Тәәлвртә тууль тааж медтн.

Ноха мис хойр
Ноолдл уга наадна.
Ноха хуцна,
Мис яһна?

Нуура Владимир

3. Үлгүр тодлтн.

ҮҮЛН УГА – ХУР УГА.

4. Бичг умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

1. Көвүнә нерн кемб?
2. Көвүн кедүтәв?
3. Эн кедүдгч класст сурна?
4. Эн альдасв?
5. Эн ю кехдән дурта?
6. Багшин нерн кемб?
7. Багш ю кенә?
8. Багш ямаран күмб?
9. Эндр ямаран өдр?

Мендвт!

Мини нерн Хоңһр. Би Баh Дөрвдәсв. Би арвтав. Би дөрвдгч класст сурнав. Би дегтр умшхдан дуртав. Би дегтр умшчанав. Мини багшин нерн Сарң. Эн сән күн. Мана багш шаһа наадна.

Эндр нарта өдр.

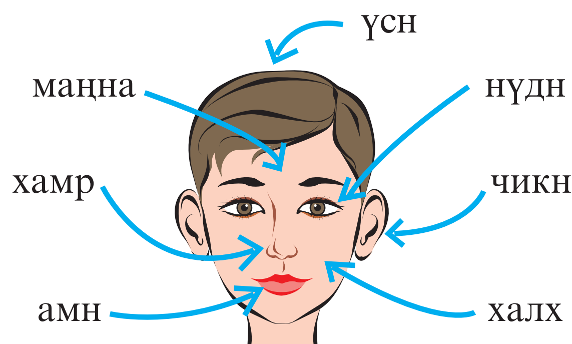
Сән бәәтн.

Тана үр Хоңһр.

ЭН ЯМАРАН БӘӘДЛТӘ?

1. Тодлтн.

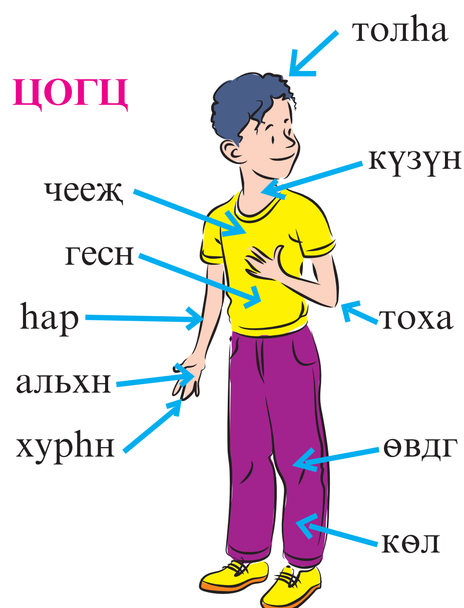
ТОЛҺА. ЧИРӘ

наадна дүр
аальта бәәдлтә

ЦОГЦ

2. Соңстн. Үгмүд зәңгст орултн.

һар | ухата | Лу | нүдн | оньгта | толһа

1
- Һәрә, хәлә! Эн йир соньн наадн. Би наадна дүр зурҗанав.
- Нернь кемб?
- Дәәч.

2
- Эн юмб?
- Эн илвтә нутг. Энд аальта бәәдлтә юмс бәәнә.
- Чини Дәәч ямаран бәәдлтә?

3
- Эн толһа. Эн толһан үсн.
- Кедү һар бәәнә?
- Дөрвн һар, дөрвн көл.
- Тиим дала?
- Мини Дәәч шудрмг, ухата.

4
- Би бас наадна дүр зурҗанав.

Энүнә нерн (1) _______. Энүнд хойр (2) _______, һурвн (3) _______, дөрвн (4) _______ бәәнә.

Мини наадна дүр (5) _______, (6) _______.

3. Умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

1. Һәрән наадна дүрин нерн кемб?
2. Энүнд кедү толһа бәәнә?
3. Энүнд кедү нүдн бәәнә?
4. Энүнд кедү һар бәәнә?
5. Эн ямаран?

4. Соңстн. Жиижән наадна дүр заатн.

1

2

3

ТЕҢГРИН БӘӘДЛ ЯМАРАН?

1. Соңстн. Тодлтн.

1

Салькн үләҗәнә.

2

Үүлн хурҗана.

3

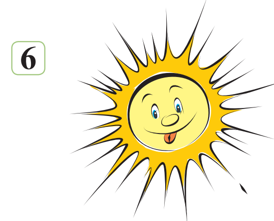
Хур орҗана.

4

Бальчг һарчана.

5

Хур гииҗәнә.

6

Нарн мандлҗана.

2. Соңстн. Үгмүд зәңгст орултн. Шин үг олтн.

орҗана	гииҗәнә	наачана	үләҗәнә	тарҗана	һарчана	мандлҗана

(1)

- Эн мини дурта наадн.
- Ямаран наадн?
- Хәлә. Би зург зурҗанав.
- Сәәхн зург. Сәәхн өдр.
- Нарн **(1)** ____________.
  Күүкд **(2)** ____________ .

(2)

- Эн мини зург.
  Хур **(3)** ________ . Киитн салькн **(4)** ____________ .
- Эн дардг дар. Ода хур **(5)** ________ .
  Бальчг **(6)** ________ .
- Э, үүлн ____________ .

3. Умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

1. Нүүдлә Герлә хойр ю кеҗәнә?

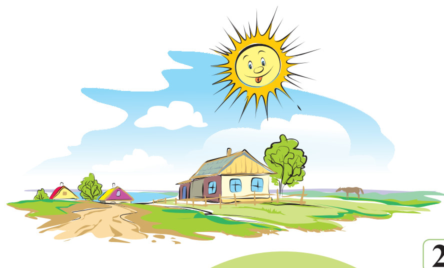
2. Нүүдлә ямаран өдр зурҗана?

3. Герлә ямаран өдр зурҗана?

4. Һаза ямаран өдр?

4. Соңстн. Теңгрин бәәдл ямаран? Чик зург заатн.

1

2

3

ЭКЛЦ

ЧИ НААДХДАН ДУРТАВЧ?

1 Чини нерн кемб?

2 Чини багшин нерн кемб?

3 Чини үүрин нерн кемб?

4 Чи альдасвч?

5 Эн кемб? Эн юмб?

6 Эн кемб? Эн юмб?

7 Класст кеду күн?

8 Кеду альмн?

9 Чи кедүтəвч?

10 Чини үр кедүтə?

11 Чи кедүдгч класст сурнач?

12 Чи ю кежəнəч?

13 Эн көвүн ю кежəнə?

14 Чи ю кехдəн дуртавч?

15 Чини үр ю кехдəн дурта?

16 Эндр ямаран өдр?

17 Чини наадна дүр ямаран бəəдлтə?

18 Чи хальмг үзгүд меднч?

19 Эн ямаран дарана үзгүд? **Ə, Ɵ**

20 Эн ахр əс? **[Ү:], [И:]**

21 Чи шүлг меднч?

22 Чи тəəлвртə тууль меднч?

23 Чи үлгүр меднч?

24 Цогц-махмудан тинилhхмн. Чи экл.

25 Хальмгаhар тоол.

ЧИЛГЧ

ЧИ Ю ДАСВЧ?

1. Умштн. Соңстн.

Багш: Эн зәңгсиг хойр багт хуваһад, хойр келвр тогтатн. Нег келвр Булһна тускар, хойрдгч – Альмна тускар. Соңстн. Зәңгс чик даранднь тәвтн.

		Булһн	Альмн
1.	Мини нерн Булһн.	+ 1	
2.	Эн мини үр Альмн.		+
3.	Мана класст арвн күн бәәнә.		
4.	Эн долата.		
5.	Би һурвдгч класст сурнав.		
6.	Альмн хойрдгч класст сурна.		
7.	Би Көтчнр селәнәсв.		
8.	Эн Элст балһснас.		
9.	Би нәәмтәв.	2	
10.	Би домбр цокхдан дуртав.		
11.	Эн биилхдән дурта.		
12.	Би домбр цокҗанав, Альмн биилҗәнә.		

2. Сурврмудыг хәрүтәһинь ирлцүлтн.

1. Чини үүрин нерн кемб?
2. Чини үр альдасв?
3. Эн кедүтәв?
4. Эн кедүдгч класст сурна?
5. Эн ю кехдән дурта?

а. Негдгч.
ә. Ик-Буурлас.
б. Дуулхдан дурта.
в. Бамба.
г. Долата.

3. Соңстн. Сурврмудт хәрү өгтн.

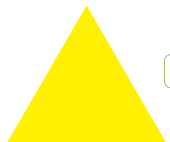
1. Өлзәтин үүрин нерн кемб?
2. Эн альдас?
3. Эн кедүтә?
4. Эн кедүдгч класст сурна?
5. Эн ю кехдән дурта?

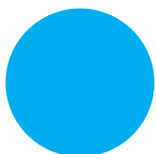
СУРҺУЛЬ – УХАНИ БУЛГ

ЮН ЗУРАТА? ЯМАРАН ӨҢГТӘ?

1. Соңстн. Тодлтн.

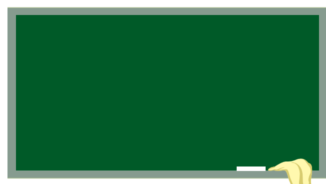

1
улан
дөрвлҗн

2
шар
һурвлҗн

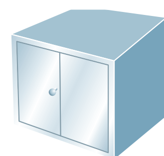

3
көк
төгрг

4
хар
утулң

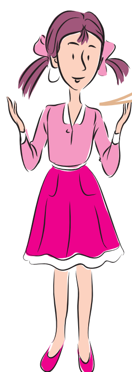

5
күрң төгрг
ширә

6
ноһан утулң
самбр

7
ценкр һурвлҗн
сандл

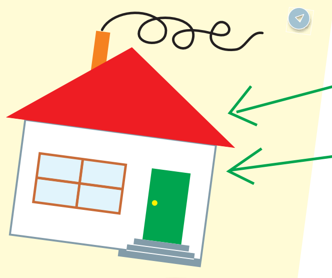

8
бор дөрвлҗн
үкүг

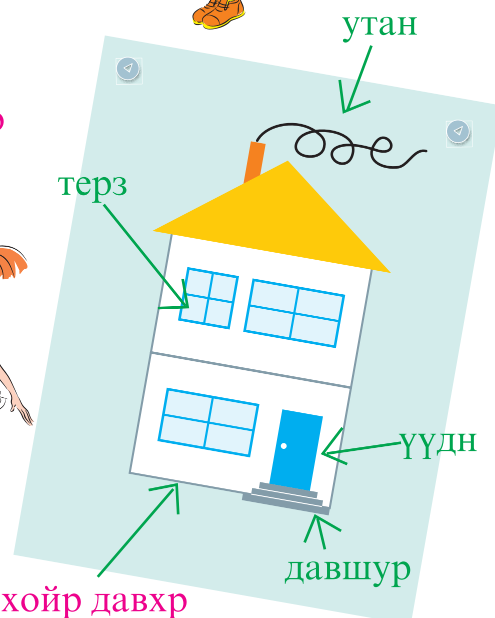
2. Соңстн. Наадтн.

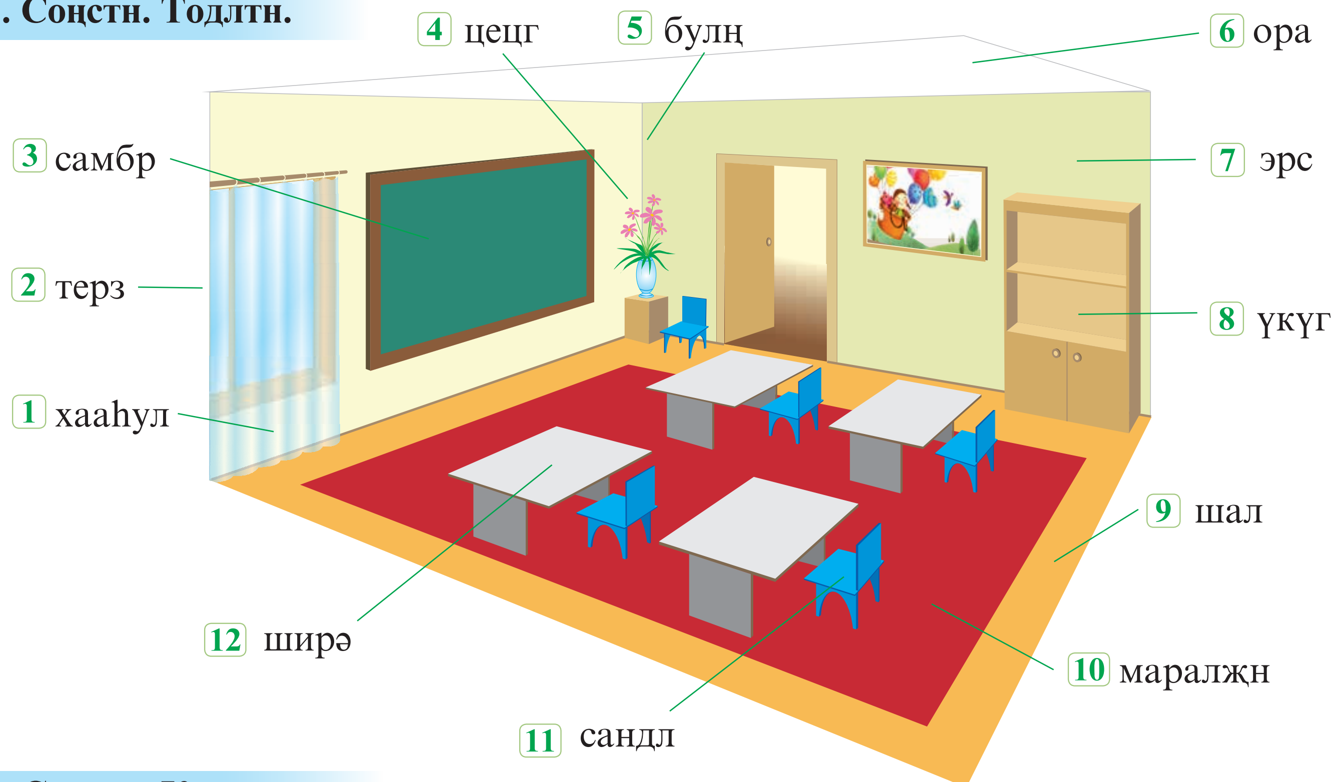
3. Соңстн. Күүндтн.

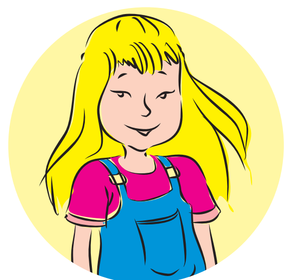

КЛАССИН ХОРАД ЮН БƏƏНƏ?

1. Соңстн. Тодлтн.

2. Соңстн. Күүндтн.

Классин хорад юн бəəнə?

Классин хорад үкүг бəəнə.

Үкүг ямаран өңгтə?

Үкүг күрң өңгтə.

Үкүг ямаран?

Үкүг өндр, утулң.

Кеду үкүг бəəнə?

Нег үкүг бəəнə.

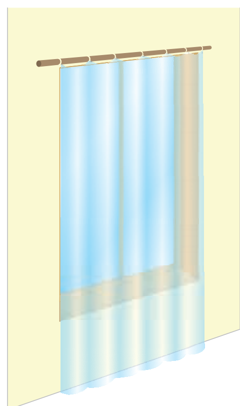

3. Соңстн. Ирлцүлтн.

ЮН АЛЬД БӘӘНӘ?

1. Соңстн. Тодлтн.

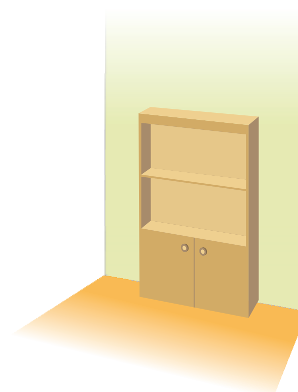
Хааһул терзд өлгәтә.

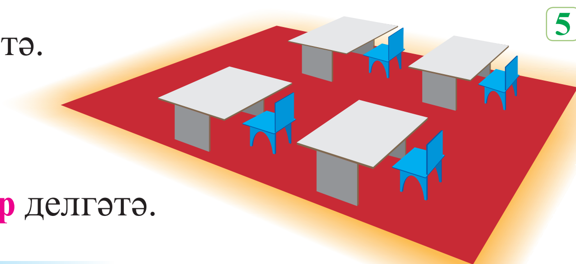
Зург эрст өлгәтә.

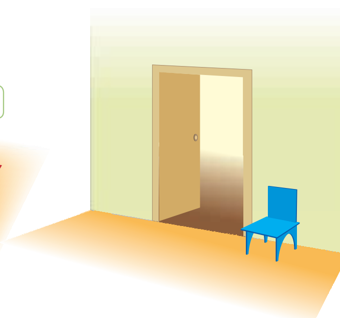
Цецг булңд зогсчана.

Үкүг эрсин **өөр** зогсчана.

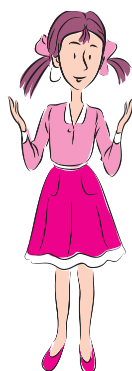

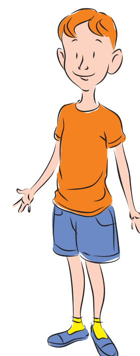
Маралҗн шал **деер** делгәтә.

Сандл үүднә **өөр** зогсчана.

2. Соңстн. Наадтн.

Һәрә, наадый.

Ямаран наадн?

Би эн хорад бәәсн нег юмна нер дотран ухалнав. Чи сурврмуд тәв. Тааҗ мед.

Наадый. Эн юмн өлгәтә, зогсчана аль кевтнә?

Эн юмн зогсчана.

Эн альд зогсчана?

Эн булңд зогсчана.

Эн цецг?

Э, чик. Шүүвч.

3. Соңстн. Чик эс гиҗ буру?

1. Классин хорад дөрвн терз бәәнә. Б
2. Терзд цеңкр хааһул өлгәтә. ___
3. Һурвн сәәхн цецг булңд зогсчана. ___
4. Шал деер улан маралҗн кевтнә. ___
5. Маралҗн төгрг. ___
6. Хойр самбр бәәнә. ___
7. Нег самбр хар. ___
8. Үкүг терзин өөр зогсчана. ___

ЧИНИ ДОРВАД ЮН БӘӘНӘ?

1. Соңстн. Тодлтн. Күүндтн.

Эн шир ямаран өңгтә?

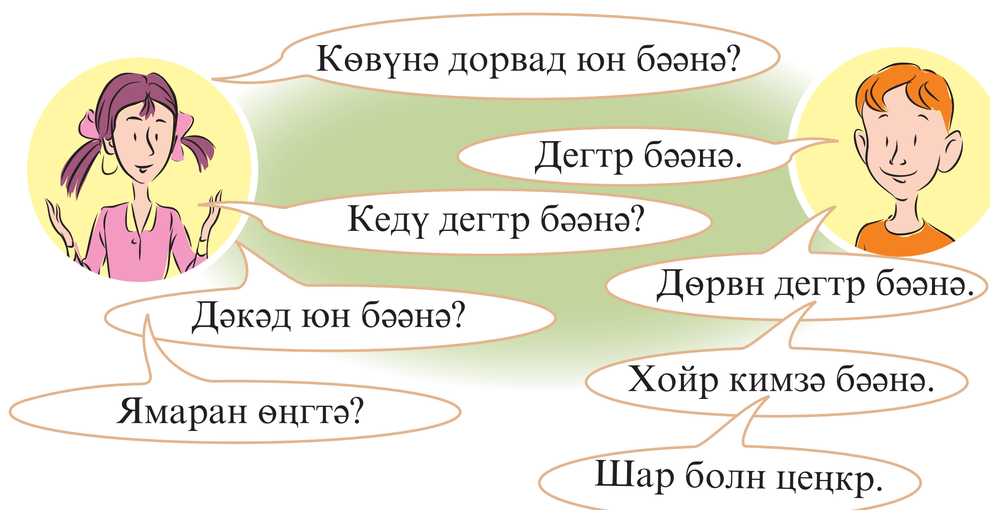
2. Соңстн. Тодлтн. Күүндтн.

Эн юмб? Ямаран өңгтә?

3. Соңстн. Күүндтн.

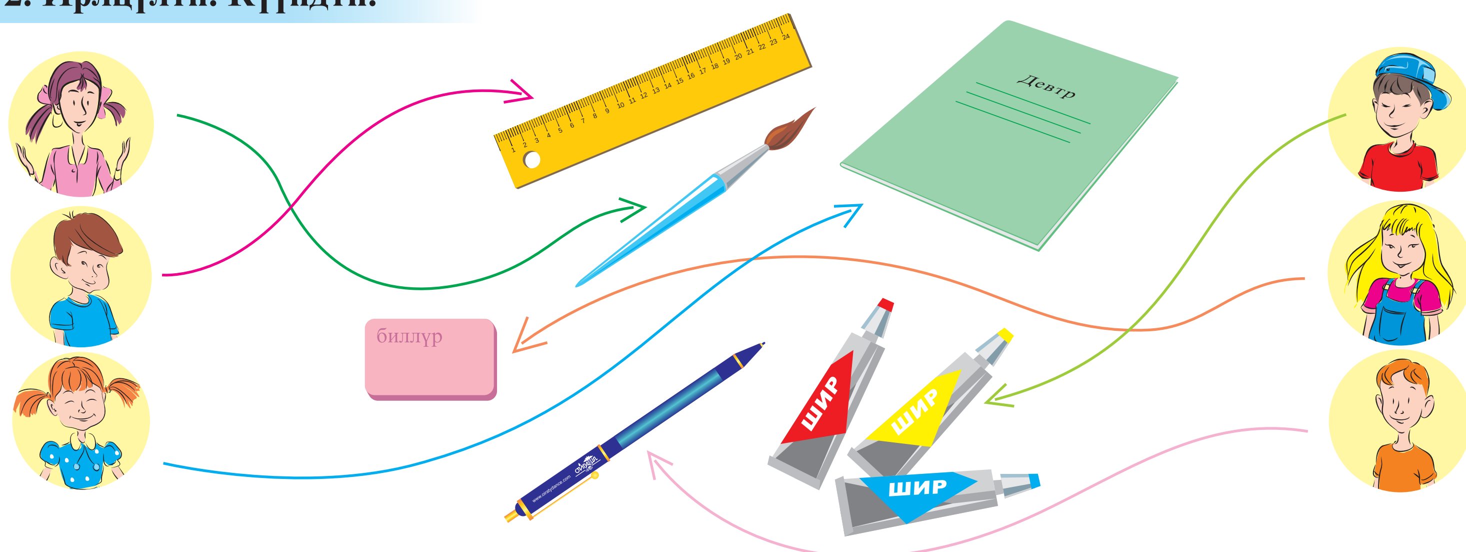

ЭН КЕНӘ ДОРВА?

1. Соңсхн. Тодлтн.

2. Ирлцүлтн. Күүндтн.

3. Соңсхн. Ирлцүлтн.

Һәрә
Герлә
Өлзәт

Җиижә
Нүүдлә
Үлмж

МИНИ ДОРВА АЛЬД БӘӘНӘ?

1. Соңстн. Умштн. Олтн.

Нүүдлә, чини дорва альд бәәнә?

Мини дорва ширә дор бәәнә.

Чини сандл альд бәәнә?

Мини сандл ширән ард бәәнә.

ширә деер

ширә дор

ширән өөр

ширән ард

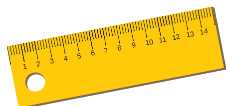

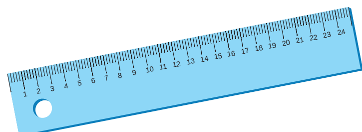
ширән өмн

хойр ширән хоорнд

2. Соңстн. Тодлтн.

ахр кимзә

ут кимзә

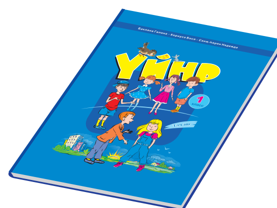

ик дегтр

бичкн дегтр

өндр ширә

маштг ширә

шин дегтр

хуучн дегтр

3. Соңстн. Чик эс гиж буру?

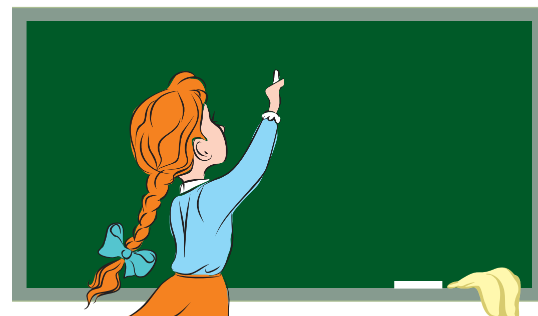
1. Һәрән кимзә өндр ширә деер бәәнә. _____
2. Һәрән кимзә маштг ширә деер бәәнә. _____
3. Һәрән дегтр өндр ширә деер бәәнә. _____
4. Һәрән дегтр маштг ширә деер бәәнә. _____

ЭН ЮМАР Ю КЕНӘ?

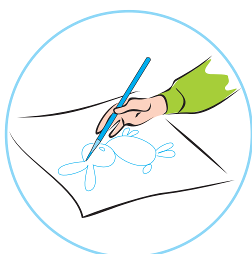
1. Соңстн. Тодлтн.

1 Дегтр умшна.

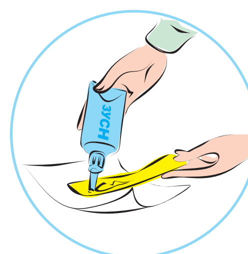

2 Ширәр ширднә.

3 Цердәр самбрт бичнә.

4 Бичүрәр девтрт бичнә.

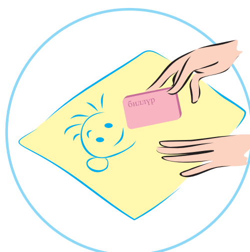

5 Харндаһар зурна.

6 Кимзәһәр кемҗәлнә.

7 Зусар цаас наана.

2. Соңстн. Наадтн.

8 Биллүрәр биллнә.

9 Цаасар дегтр орана.

– Җиижә, наадый?

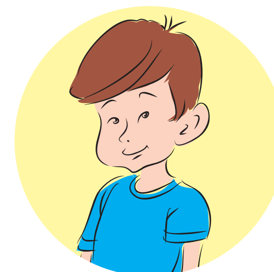
– Ямаран наадн?

– Би нег юмна нер дотран ухалнав.
Чи сур: «Эн юмар ю кенә?»

– Медҗәнәв. Эн юмар ю кенә?

– Эн юмар цаас наана.

– Би меднәв. Эн зусн.

3. Соңстн. Чик хәрү темдглтн.

1.	а) шир	ә) харнда
2.	а) бичүр	ә) церд
3.	а) зусн	ә) ширә
4.	а) кимзә	ә) харнда
5.	а) цаасн	ә) биллүр

ЧИНИ ДУРТА КЕРГ ЯМАРАН?

1. Соңстн. Тодлтн.

Соңс!	Соңстн!
Умш!	Умштн!
Зур!	Зуртн!
Ширд!	Ширдтн!
Бич!	Бичтн!
Биил!	Биилтн!
Дуул!	Дуултн!
Су!	Суутн!
Бос!	Бостн!

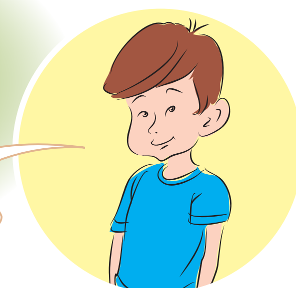
2. Соңстн. Наадтн.

Би багш болнав.

Бос гихлә – бичә бостн.

Бостн гихлә – бостн.

Соньн наадн, наадый!

3. Соңстн. Шинҗлтн. Күүндтн.

МИНИ ДУРТА КЕРГ

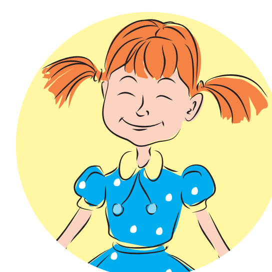
зур	— зурлһн
ширд	— ширдлһн
биил	— биилһн
дуул	— дууллһн

Герлә, чини дурта керг ямаран?

Мини дурта керг – биилһн.

Мини дурта керг – дууллһн.

4. Соңстн. Ирлцүлтн.

1. Җиижә	**а)** умшлһн
2. Нүүдлә	**ә)** зурлһн
3. Һәрә	**б)** көгҗм соңслһн
4. Үлмҗ	**в)** шатр наадлһн

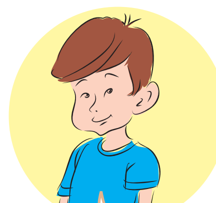

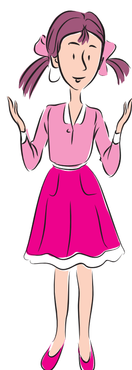
ЧИНИ ДУРТА КИЧӘЛ ЯМАРАН?

1. Соңстн. Тодлтн. Күүндтн.

Өдр	Мигмр	Үлмж	Пүрвә
1	эсв	орс келн	умшлһн
2	умшлһн	зурлһн	хальмг келн
3	хальмг келн	эсв	биилһн
4	көгҗм	физкультур	шатр
	өцклдүр	эндр	маңһдур

2. Соңстн. Чик эс гиҗ буру?

1. Нүүдлән дурта кичәл – умшлһн. ___
2. Нүүдлә биилхдән дурта. ___
3. Эндр үлмҗ өдр. ___
4. Зурлһн – дөрвдгч кичәл. ___

3. Соңстн. Үгмүд чик ормднь тәвтн. Хойр үг үлү.

биилһн | биилхдән | кичәл | зурлһн | зурхдан

1. Би ____________ дуртав.
2. Кедүдгч __________ зурлһн?
3. ____________ – хойрдгч кичәл.

ЭСВИН КИЧƏЛД Ю КЕНƏЧ?

1. Соңстн. Тодлтн.

Цердəр самбрт бичнə.	Би цердəр самбрт бичнəв.
Бичүрəр девтрт бичнə.	Би бичүрəр девтрт бичнəв.
Дегтр умшна.	Би дегтр умшнав.
Харндаһар зурна.	Би харндаһар зурнав.

2. Соңстн. Умштн. Ирлцүлтн.

Үлмҗ, чини дурта кичəл ямаран?

Эсв болн хальмг келн.

Эсвин кичəлд ю кенəч?

Эсвин кичəлд би то тоолнав.

Хальмг келнə кичəлд ю кенəч?

Би күүнднəв, умшнав, бичнəв, соңснав.

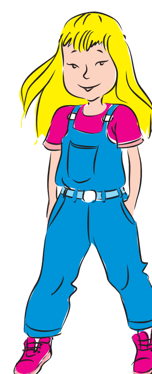

Нүүдлə, чини дурта кичəл ямаран?

Мини дурта кичəл – зурлһн.

Зурлһна кичəлд ю кенəч?

Би зург зурнав, ширднəв.

Кен кичəлдəн ю кенə?

1. зург зурна
2. то тоолна
3. зург ширднə

ҮЛМҖ

НҮҮДЛƏ

4. умшна
5. бичнə
6. күүнднə

3. Күүндтн.

1. Чини дурта кичəл ямаран? 2. Чи кичəлд ю кенəч?

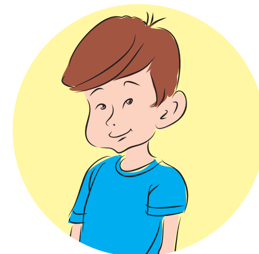
ҮЛМЖД НӨКД БОЛЫЙ?

1. Соңстн. Тодлтн. Күүндтн.

Үлмҗин үүрмүд Хоңһр Санҗ хойр бичг илгәҗ.
Дала сурврмуд бәәнә. Үлмҗ дөң сурҗана.
Үлмҗд нөкд болый?

Болый. Ямаран сурврмуд?

Самбрт бичәтә бәәнә.

1. Чини школ ямаран?
2. Классин хора ямаран?
3. Хорад юн бәәнә?
4. Чини ширә деер юн бәәнә?
5. Чини дурта кичәл ямаран?
6. Хальмг келнә кичәлд ю кенәч?
7. Хальмг келәр күүндич?

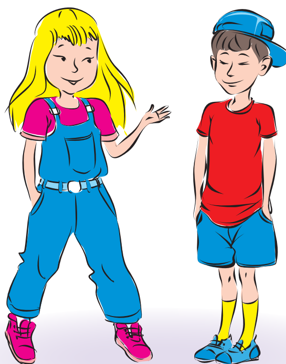
2. Соңстн. Эн зәңгс хаҗһр. Чиклтн.

1. Үлмҗин школ хойр давхр.
2. Классин хора төгрг, сарул.
3. Хорад нег самбр, тавн ширә, хойр үкүг бәәнә.
4. Үлмҗин ширә деер дорва бәәнә.
5. Энүнә дурта кичәл – эсв.
6. Хальмг келнә кичәлд Үлмҗ умшна, то тоолна.
7. Хальмг келнә кичәлд Үлмҗ орсаһар күүнднә.

3. Нүүрәр күүндтн.

А

Ә

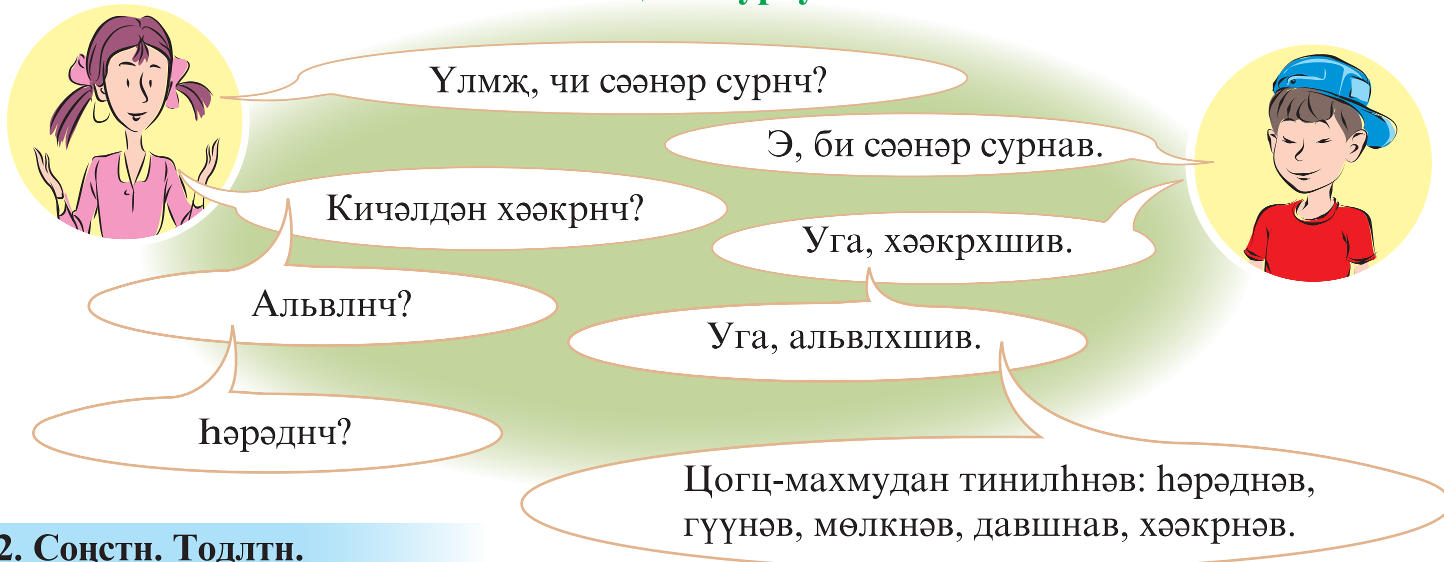

Б

ЧИ СӘН СУРҺУЛЬЧВЧ?

1. Соңстн. Умштн. Суврмудт хәрү өгтн.

Үлмҗ сән сурһульч?

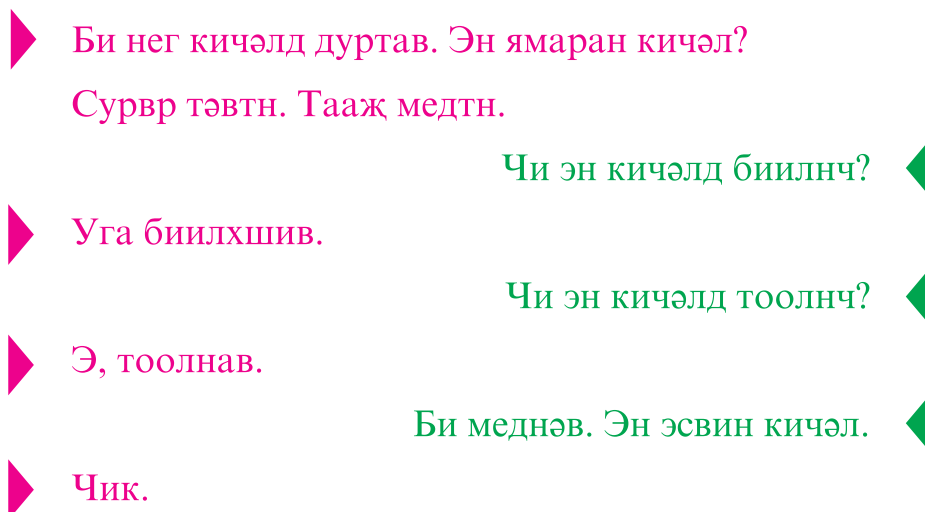

2. Соңстн. Тодлтн.

хәәкрнәв	хәәкрхшив
альвлнав	альвлхшив
һәрәднәв	һәрәдхшив
гүүнәв	гүүхшив
умшнав	умшхшив
бичнәв	бичхшив

3. Соңстн. Наадый.

Би нег кичәлд дуртав. Эн ямаран кичәл?
Сурвр тәвтн. Тааҗ медтн.

Чи эн кичәлд биилнч?

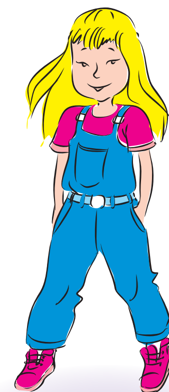
Уга биилхшив.

Чи эн кичәлд тоолнч?

Э, тоолнав.

Би меднәв. Эн эсвин кичәл.

Чик.

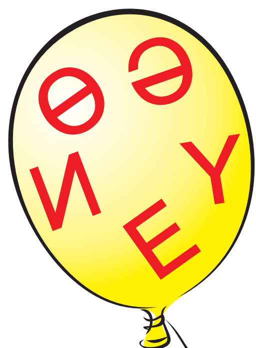
ЭН ЯМАРАН ЭГШГ ҮЗГВ?

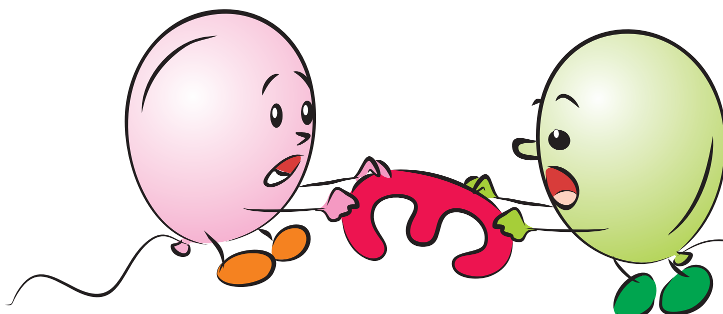
1. Тодлтн. Сурврмудт хәрү өгтн.

Эгшг үзгүд.

Өмн дарана эгшгүд.

Ар дарана эгшгүд.

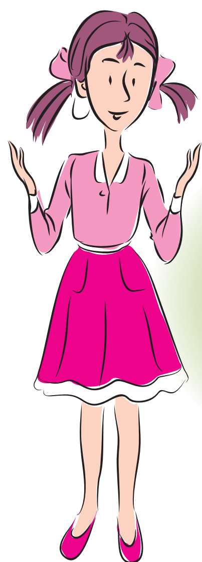

1. Хальмг келнд кедү эгшг үзгүд бәәнә?
2. Ямаран эгшг үзгүд бәәнә?
3. Кедү өмн дарана эгшг үзгүд бәәнә?
4. Кедү ар дарана эгшг үзгүд бәәнә?

2. Соңстн. Умштн. Күүндтн.

Эн үгд кедү эгшг үзгүд бәәнә?

Эн юмб?

Эн кимзә.

Эн үгд кедү эгшг үзгүд бәәнә?

Эн үгд хойр эгшг үзг бәәнә.

Ямаран эгшг үзгүд бәәнә?

«И» болн «Ә».

маралжн	үкүг	зогсчана	өлгәтә

ЯМАРАН ЭГШГ ҮЗГҮД ТААРНА?

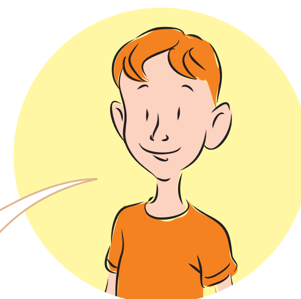
1. Соңстн. Тодлтн.

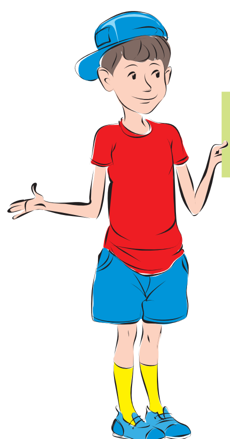
ЭГШГИН ТААРЛТ

би - чүр	хо - ра
кө - вүн	хаа - һул
ширд - нə	зур - на
һə - рəд - җə - нə	тоол - җа - на

2. Соңстн. Умштн. Күүндтн.

Эн үгд «У» эс гиж «Ү» үзг дутҗану?

«Ү».

Юңгад тиигж санҗанач?

Түрүн эгшг үзг – өмн дарана эгшг.

шир ___ (а / ə) зурн ___ (а / ə) хор ___ (а / ə)

3. Соңстн. Юн чикинь шүүтн.

Өлзəт: хааһул, ширə, биилҗəнə

һəрə: ноһан, кимзə, тоолҗана

Нүүдлə: бичҗəнə, умшчана, цаһан

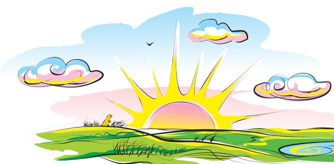
Җиижə: мана, эднə, һəрəдҗəнə

Үлмҗ: зурн ___ (а / ə), бич ___ р (у / ү)

Герлə: х___крнəв, с___ рул (а / ə)

ЧИ УМШХДАН ДУРТАВЧ?

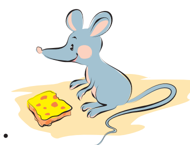
1. Шүлг чееҗәр дастн.

Өр цәәнә,
Өдр эклнә.

Шар буудя
Шовуд чоңкна.

Хулһн сернә,
Хальш хәәнә.

Өкәр бичкдүд
Өрм иднә.

Мис мәәләд,
Мах сурна.

Шугран Вера

2. Тәәлвртә тууль тааҗ медтн.

Ах-дү дөрвн нег махлата.

(ednП)

3. Үлгүр тодлтн.

Дегтр – ухани көлгн.

Сурһульта күн – кишгтә.

Сурһуль – ухани булг.

Сурһульд көгшн уга.

4. Бичг умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

ҺУРВН ҮР.

Җиижә, Үлмҗ, Һәрә һурвн негдгч класст сурна. Үлмҗ нәәмтә. Һәрә Җиижә хойр долата. Эн һурвн көвүн сәәнәр гүүнә, давшна, һәрәднә.

Эднә школ хойр давхр. Школын деевр улан. Эднә классин хора ик, сән, сәәхн. Классин хорад һурвн терз бәәнә. Терзд хааһул өлгәтә. Багшин ширә деер дегтр, зусн, шир, кимзә, биллүр бәәнә.

1. Көвүд кедүдгч класст сурна?
2. Эдн кедүтә?
3. Һурвн көвүн ю кенә?
4. Эднә школ ямаран?
5. Школын деевр ямаран өңгтә?
6. Классин хора ямаран?
7. Классин хорад кедү терз бәәнә?
8. Терзд юн өлгәтә?
9. Багшин ширә деер юн бәәнә?

ЧИ УМШХДАН ДУРТАВЧ?

1. Шүлг чееҗәр дастн.

Сарӊ көвүн
Дорва белднә,
Сурһулин юман
Дотрнь дүрнә.

Дегтр, девтр,
Бичүр, кимзә,
Биир, биллүр –
Цугтан кергтә.

Сарӊ адһна,
Хувцан өмснә,
Җим хаалһар
Школур темцнә.

Пунцга Надя

2. Тәәлвртә тууль тааж медтн.

Хувцн биш – уята, күн биш – келтә.

(Дегтр)

3. Үлгүр тодлтн.

Ахуч күн бийдән туста.

Заагар салькн ордг,
Заавраp ухан ордг.

Күн эрдмәрн гегәрдг.

4. Бичг умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

МАНА КЛАСС.

Мана класс хойрдгч давхрт бәәнә. Классин хора ик, утулӊ. Классин хора тавн терзтә. Тавдгч терз деер улан цецг зогсчана. Эрст самбр өлгәтә. Шал деер кевс делгәтә.

1. Тана класс кедүдгч давхрт бәәнә?
2. Классин хора ямаран?
3. Классин хорад юн бәәнә?
4. Улан цецг альд зогсчана?
5. Кевс альд делгәтә?

ҺАР Ю КЕНӘ?

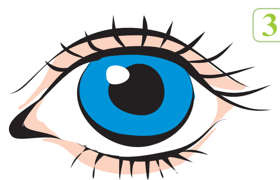
1. Соңстн. Тодлтн.

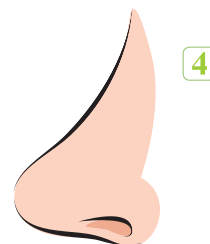
Толһа ухална.

Чикн соңсна.

Нүдн үзнә.

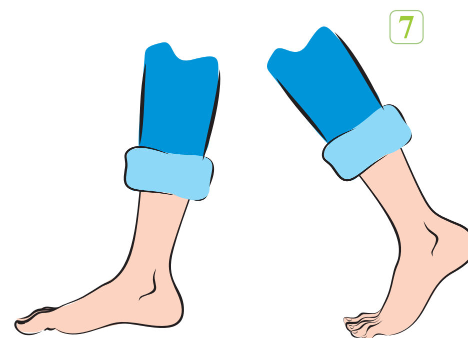
Хамр киилнә.

Амн ду һарна.

Һар көдлнә.

Көл йовна.

2. Чеежәр дастн.

Мини хойр һар,
Һарин тавн хурһн:

Мини һарин хурһд:
көдлнә,
бичнә,
зурна,
ширднә,
наана.

3. Ирлцүлтн.

Юн хурдн?
Юн хурц?
Юн сонр?
Юн бат?
Юн шулун?

көл
чикн
нүдн
санан
һар

4. Тааҗ медтн. Тәәлвртә тууль эврән ухалтн.

1. Эн хурц. Эн үзнә.
2. Эн ________ . Эн __________ .

ЗАВСРТ Ю КЕНӘЧ?

1. Соңстн. Тодлтн.

Би завсртан амрнав.

Школын хашад аһар киилнәв.

Хотан уунав.

Үүрмүдтәһән күүнднәв.

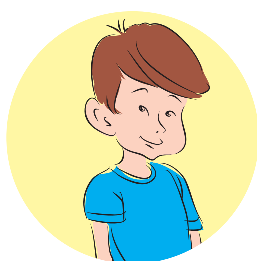

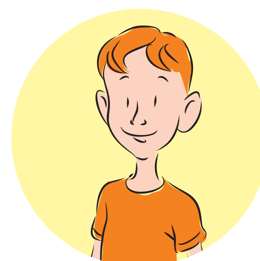
Көгҗм соңснав.

Спортын талвнд нааднав.

2. Соңстн. Умштн. Сурврт хәрү өгтн.

– Һәрә, чи ю кеҗәнәч?

– Би көгҗм соңсчанав.

– Һаза һарый! Спортын талвнд футбол наадый.

– Уга. Би школын хашад аһар киилнәв.

– Күүкд, тадн завсрт ю кенәт?

3. Соңстн. Юн чикинь шүүтн.

Завсрт кен ю кенә?

аһар киилнә	**Өлзәт**	амрна
гүүнә	**Нүүдлә**	үүрмүдтәһән күүнднә
һәрәднә	**Үлмҗ**	хотан иднә
мөлкнә	**Герлә**	көгҗм соңсна

ЧИ НААДХДАН ДУРТАВЧ?

1 Энд юн зурата?

2 Эн ямаран өңгтә?

3 Эн ямаран школ?

4 Тана класин хорад юн бәәнә?

5 Кеду ширә бәәнә?

6 Терзин өөр юн бәәнә?

7 Чини дорвад юн бәәнә?

8 Эн кенә кимзә?

9 Чини дорва альд бәәнә?

10 Эн юмар ю кенә?

11 Чини дурта керг ямаран?

12 Чини дурта кичәл ямарн?

13 Эндр ямаран өдр?

14 Эсвин кичәлд ю кенәч?

15 Цердәр ю кенә?

16 Эн ямаран кимзә?

17 Һар ю кенә?

18 Завсрт ю кенәч?

19 Спортын талвнд ю кенәч?

20 Школын хашад ю кенәч?

21 Ширәлнд ю кенәч?

22 Ямаран шүлг меднәч?

23 Ямаран тәәлвртә тууль меднәч?

24 Ямаран үлгүр меднәч?

25 Цогц-махмудан тинилһхмн. Чи экл.

ЧИЛГЧ

ЧИ Ю ДАСВЧ?

1. Соңстн. Чик хәрү шүүтн.

1. Көвүнә нерн кемб?

а) Цаһан ә) Хоңһр б) Үлмҗ

2. Көвүн альдасв?

а) селәнәс ә) балһснас б) теегәс

3. Школын деевр ямаран өңгтә?

а) цаһан ә) көк б) цеңкр

4. Классин хорад кедү терз бәәнә?

а) тавн ә) арвн б) һурвн

5. Көвүнә дурта кичәл ямаран?

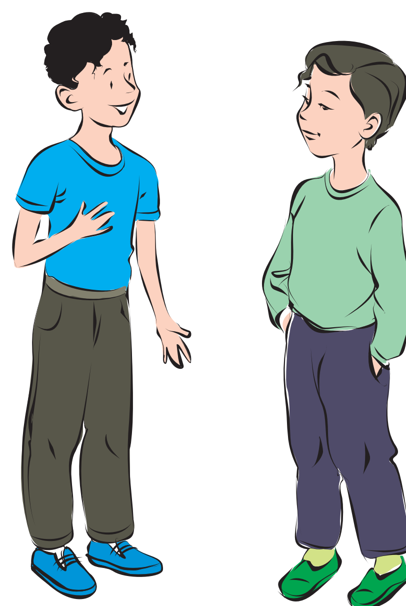
а) умшлһн ә) хальмг келн б) биилһн

6. Көвүн хальмг келнә кичәлд ю кехдән дурта?

а) умшхдан ә) бичхдән б) дуулхдан

7. Санҗ ю сәәнәр кенә?

а) домбр цокна ә) биилнә б) шүлг дасна

2. Нүүрәр күүндтн. Сурврмуд чикәр тәвтн.

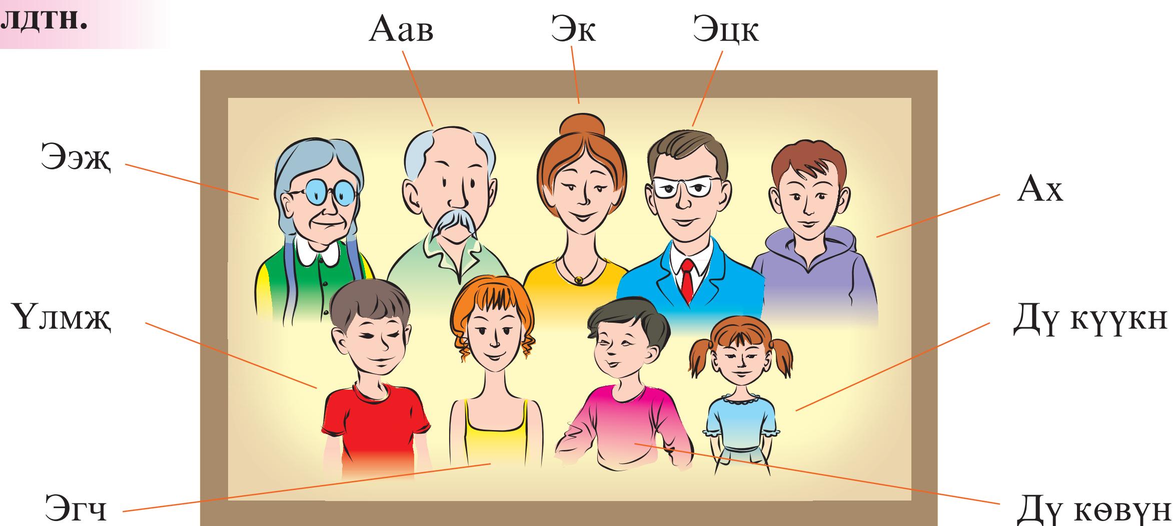

Нерн:	Эңкр
Альдас:	селәнәс
Школ ямаран:	хойр давхр
Классин хора:	8 ширә, 2 самбр, 3 терз
Дурта кичәл:	көгҗм
Завсрт:	аһар киилнәв
Дорвад:	кимзә, биир, дегтр, шир
Дурта керг:	биилһн, көгҗм соңслһн

САДТА КҮН – САЛАТА МОДН

ЧИНИ ӨРК-БҮЛД КЕН БӘӘНӘ?

1. Соңстн. Таньлдтн.

2. Соңстн. Умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

1

- Эн юн зургв?
- Эн мини өрк-бүл. Мини өрк-бүл ик.
- Эн кемб?
- Эн мини аав Санҗ. Эн мини ээҗ Һоһан. Эн мини эцк Пүрвә. Эн мини эк Киштә.

2

- Үлмҗ, чи ууһн үрнч?
- Уга, мини ах Болд – ууһн көвүн.

3

- Эн кемб?
- Эн мини дү күүкн Альмн. Эн отхн үрн.

4

- Үлмҗ, чамд эгч бәәнү?
- Э, бәәнә. Мини эгчин нерн Цаһан. Нанд дү көвүн бәәнә. Энүнә нерн Элвг.

1. Үлмҗин бүлд кедү күн бәәнә?
2. Үлмҗин бүлд кен бәәнә?
3. Энүнә аавин нерн кемб?
4. Үлмҗд ахнр-дүүнр бәәнү?
5. Кен ууһн үрмб?
6. Кен отхн үрмб?

3. Күүндтн. Сурврмуд олзлтн.

1. Чини өрк-бүлд кен бәәнә?
2. Чини эцкин нерн кемб?
3. Чамд ах-дү бәәнү?
4. Чи ууһн үрнч?

ЧИНИ ААВ КЕДҮТӘ?

1. Соңстн. Тодлтн.

10 – арвн	10 + 1 = 11 – арвн негн
20 – хөрн	10 + 2 = 12 – арвн хойр
30 – һучн	10 + 3 = 13 – арвн һурвн
40 – дөчн	10 + 4 = 14 – арвн дөрвн
50 – тәвн	10 + 5 = 15 – арвн тавн
60 – җирн	10 + 6 = 16 – арвн зурһан
70 – далн	10 + 7 = 17 – арвн долан
80 – найн	10 + 8 = 18 – арвн нәәмн
90 – йирн	10 + 9 = 19 – арвн йисн
100 – зун	10 + 10 = 20 – хөрн

2. Шинҗлтн.

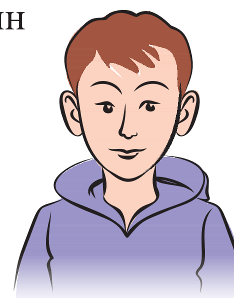
Ямаран?

көгшн

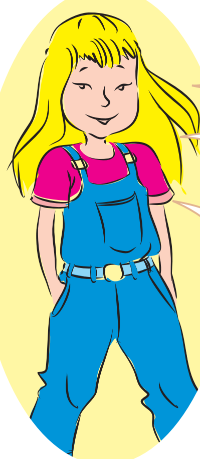

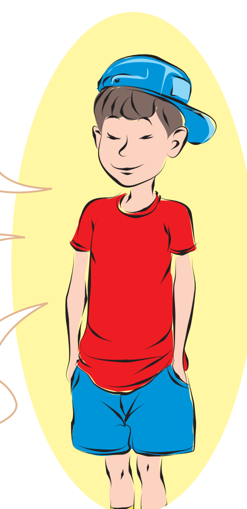
медәтә

баахн

3. Соңстн. Умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

1. Үлмҗин аав кедүтә?
2. Эн баахн?
3. Үлмҗин эцк кедүтә?
4. Эн медәтә?
5. Ахнь кедүтә?
6. Эн көгшн?

4. Күүндтн. Сурврмуд олзлтн.

1. Чини бүлд кен бәәнә?
2. Чини аав кедүтә?
3. Чини аав көгшн?

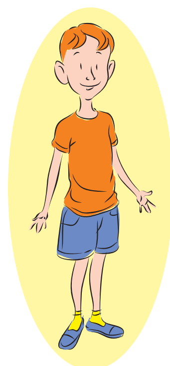
ЧИНИ ЭЦКИН ЭРДМ ЯМАРАН?

1. Соңстн. Тодлтн.

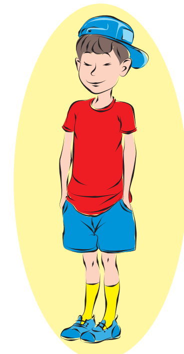
Кен ю кенә?

2. Соңстн. Умштн. Ирлцүлтн.

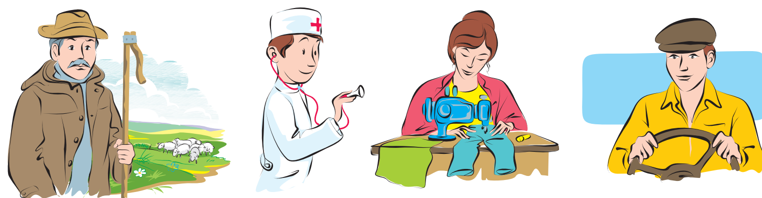
- Үлмж, чини эцкин эрдм ямаран?
- Мини эцк – тосхач. Эн гер тосхна.
- Чини экин эрдм ямаран?
- Мини эк – эмч. Эн бичкдүд эмннә.
- Чини аавин эрдм ямаран?
- Мини аав – хөөч. Хө хәрүлнә.

1. Үлмҗин эцкин эрдм **2.** Энүнә эк **3.** Аавин эрдм **4.** Аавин эрдм **5.** Энүнә эцк

а) эмч. **ә)** гер тосхна. **б)** тосхач. **в)** хөөч.

3. Соңстн. Ирлцүлтн.

1. Җиижән аав
2. Герлән эк
3. Нүүдлән дурта эрдм
4. Һәрән эцк
5. Үлмҗин эцк

4. Күүндтн. Сурврмуд олзлтн.

1. Чини экин эрдм ямаран? | **2.** Чини дурта эрдм ямаран?

ТАНА ГЕР ЯМАРАН?

1. Соңстн. Умштн. Ирлцүлтн.

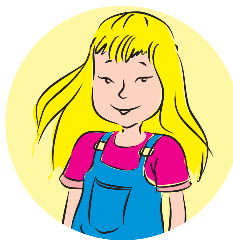

Нүүдлә, эн чини гер?

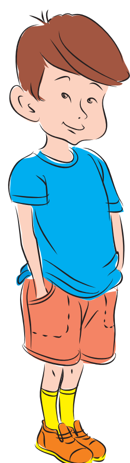
Э, мини гер.

Чини гер модн?

Уга, мини гер чолун, хойр давхр.

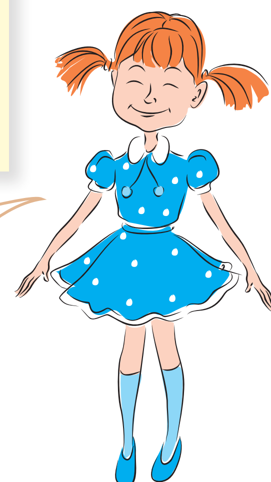

Герлә, чини гер өндр?

Уга, мини гер маштг, бичкн.
Эн модн гер. Хәләтн. Эн мана герин зург.
Деевр улан, эрс шар, үүдн күрң.

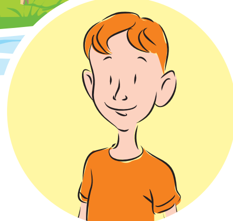

Эн юн зурата?

Эн ишкә гер.
Хуучн хальмг гер.

1. Нүүдлән гер	**а)** модн.
2. Герлән гер	**ә)** шар.
3. Герлән герин деевр	**б)** ишкә гер зурата.
4. Герлән герин эрс	**в)** күрң.
5. Герлән герин үүдн	**г)** хойр давхр.
6. Зургт	**һ)** улан.

2. Соңстн. Чик эс гиж буру?

1. Нүүдлән гер маштг ___
2. Нүүдлән гер зурһан терзтә ___
3. Герин деевр ноһан ___

3. Күүндтн. Сурврмуд олзлтн.

1. Чини гер ямаран? **2.** Кедү давхр? **3.** Герин деевр ямаран?

ТАНА ГЕРТ ЯМАРАН ХОРАС БӘӘНӘ?

1. Соңстн. Тодлтн. Ирлцүлтн.

а) Үүдндк хора

ә) Нөөрслң

б) Бичкдүдин хора

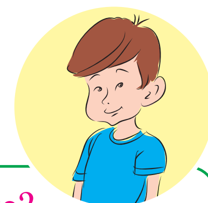
в) Бүдлүр

г) Ширәлң

һ) Заман

д) Гиичин хора

2. Соңстн. Умштн. Зәңгс чиклтн.

- Үлмж, тана герт кедү хора бәәнә?
- Мана гер зурһан хората.
- Ямаран хорас бәәнә?
- Гиичин хора, дөрвн нөөрслң, бичкдүдин хора болн ширәлң, заман, бүдлүр, үүдндк хора бәәнә.

- Тана ширәлң ямаран?
- Ик, сарул хора.
- Чини дү көвүн альд бәәнә?
- Бичкдүдин хорад наачана.

1. Үлмжин гер дөрвн хората.

2. Үлмжин герт һурвн нөөрслң бәәнә.

3. Үлмжин герт бичкн ширәлң бәәнә.

4. Үлмжин дү көвүн гиичин хорад наачана.

3. Соңстн. Ирлцүлтн.

1. Үлмжин аав ямаран хорад бәәнә? **а)** гиичин хорад **ә)** нөөрслңд **б)** ширәлңд

2. Үлмжин ээж ю кежәнә? **а)** цә чанжана **ә)** умшчана **б)** дуулжана

3. Үлмжин эгч Цаһан альд бәәнә? **а)** үүдндк хорад **ә)** нөөрслңд **б)** ширәлңд

4. Цаһан ю кежәнә? **а)** юм уйжана **ә)** умшчана **б)** наачана

4. Күүндтн. Сурврмуд олзлтн.

1. Чини гер кедү хората?

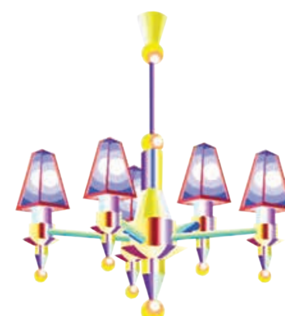
2. Ямаран хорас бәәнә?

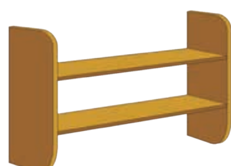
ХОРАД ЮН БӘӘНӘ?

1. Соңстн. Тодлтн.

1
түнтгтә орн

2
орн

3
герлвч

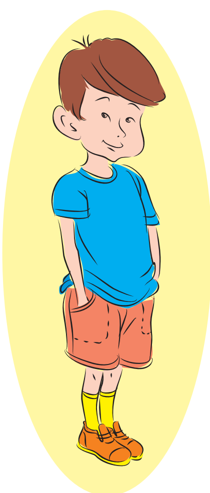

4
таг

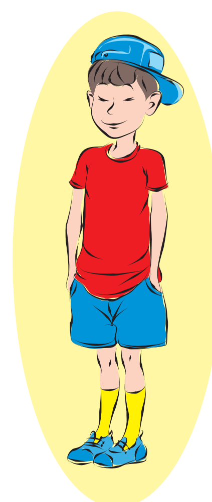

5
тохавчта сандл

6
шам

2. Соңстн. Умштн. Зәңгс чиклтн.

– Үлмҗ, эн чини хора?

– Э, мини ах Болдын болн мини нөөрслң.

– Тана нөөрслң йир сәәхн, сарул. Эн ик орн чини?

– Э, мини. Тер орн Болдын. Эн үкүг. Эн күрң таг мини. Болдын таг цаһан.

– Тана герлвч йир сәәхн.

– Жиижә, тер тохавчта сандл деер су. Шатр наадый.

– Сән. Би шатр наадхдан дуртав.

1. Жиижә Үлмҗ хойр бичкдүдин хорад.
2. Үлмҗин орн бичкн.
3. Болдын таг хар.
4. Хорад түнтгтә орн бәәнә.
5. Жиижә шаһа наадхдан дурта.

3. Күүндтн. Сурврмуд олзлтн.

1. Чини хора ик?
2. Чини хорад юн бәәнә?
3. Чини орн ик?
4. Чини хорад түнтгтә орн бәәнү?

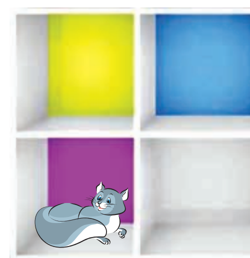
МИС АЛЬД БӘӘНӘ?

Альд бәәнә?

1. Соңстн. Тодлтн.

1 таг деер

2 сандл дор

3 үкүг дотр

4 тохавчта сандлын ард

5 орна өмн

6 түнтгтә орна өөр

Юн	деер? Таг деер. дотр? Үкүг дотр. дор? Ширә дор.	Юуна	ард? Сандлын ард. өмн? Орна өмн. өөр? Түнтгтә орна өөр.

2. Соңстн. Ирлцүлтн.

1. Жиижән мис — бор — ширә дор.
2. Герлән мис — цаһан — таг деер.
3. Нүүдлән мис — хар — үкүг дотр.

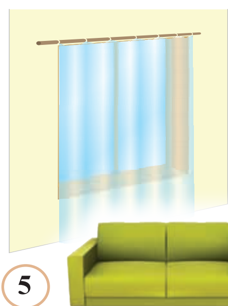
3. Күүндтн. Сурврмуд олзлтн.

1 Маралжн юн деер?

2 Дегтр юн дотр?

3 Ширә юн дор?

4 Үкүг юуна ард?

5 Түнтгтә орн юуна өмн?

6 Тохавчта сандл юуна өөр?

ЗАМАНД ЮН БӘӘНӘ?

1. Соңстн. Тодлтн.

1 савин үкүг

2 киитрүл

3 цө

4 ааһ

5 тәрлк

6 ухр

7 серә

8 утх

9 таава

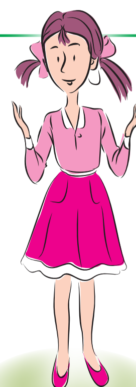

10 миск

11 хәәсн

12 шанһ

2. Соңстн. Умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

– Өлзәт, хәлә! Эн мини наадһан гер.

– Яһсн сәәхмб! Ямаран хорас бәәнә?

– Гиичин хора, нөөрслң, бүдлүр, заман.

– Заманд юн бәәнә?

– Киитрүл, цө, ширә, хойр сандл, савин үкүг.

– Ямаран ааһ-сав бәәнә?

– Миск, таава, хәәсн, нег шанһ, дөрвн ааһ, дөрвн ухр.

– Олн сав бәәнә. Наадый.

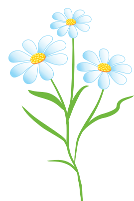
1. Наадһан герт ямаран хорас бәәнә?
2. Заманд юн бәәнә?
3. Ямаран ааһ-сав бәәнә?
4. Кедү сандл бәәнә?
5. Кедү ааһ бәәнә?

3. Күүндтн. Сурврмуд олзлтн.

1. Чамд наадһан гер бәәнү?
2. Ямаран хорас бәәнә?
3. Заманд юн бәәнә?
4. Ямаран ааһ-сав бәәнә?

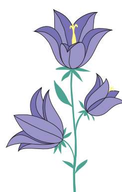
ТАНА ХАШАД ЮН УРҺНА?

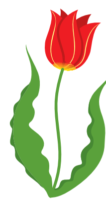
1. Соңстн. Тодлтн.

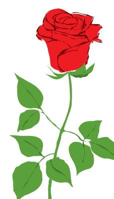

1 камб цецг

2 хальмпр

3 бадм цецг

4 хоңхл

5 бамб цецг

6 сарнаңк

2. Соңстн. Умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

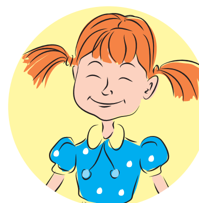

Ямаран сәәхн цецгүдв!

Мана хашад сарнаңк, хоңхл, хальмпр, бамб цецг, камб цецг урҺна.

Бадм цецг бас урҺану?

Уга, дала урҺа модн бәәнә.

Эн кемб? Ю кеҗәнә?

Эн мини эгч. Цецгүд суулҺҗана. Би урҺа модд услҗанав.

1. Эн кенә хаша?
2. Ямаран цецгүд урҺна?
3. Хашад дәкәд юн урҺна?
4. Герлә ю кеҗәнә?
5. Герлән эгч ю кеҗәнә?

3. Соңстн. Чик эс гиж буру?

1. Үлмҗ хашадан хө хәрүлнә. ___
2. Эн хашадан цецгүд суулҺна. ___
3. Үлмҗ урҺа модд услна. ___
4. Үлмҗин эгч цецгүд суулҺна. ___
5. Эднә хашад хальмпр урҺна. ___

3. Күүндтн. Сурврмуд олзлтн.

1. Танад хаша бәәнү?
2. Хашад юн урҺна?
3. Кен цецгүд услна?
4. Кен урҺа модд суулҺна?

ЧИ ГЕРТӘН НӨКД БОЛНЧ?

1. Соңстн. Тодлтн.

1 шал сәврдҗәнә

2 ааһ уһаҗана

3 шанһ арчҗана

4 үкүгт тәвҗәнә

5 кевс цеврлҗәнә

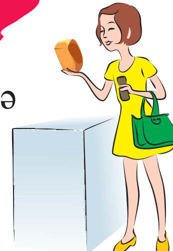
6 ширә арчҗана

7 ээждән нөкд болҗана

8 герән хураҗана

9 өдмг хулдҗ авчана

2. Соңстн. Ирлцүлтн.

- Үлмҗ, чи гертән нөкд болнч?
- Чи ааһ-сав уһанч?
- Чи кевс цеврлнч?
- Чи цецгүд услнч?
- Чи гертән ю кенәч?

- Э, болнав.
- Уга, мини эгч Цаһан сав уһана.
- Уга, мини ах Болд кевс цеврлнә.
- Уга, мини дү күүкн Альма услна.
- Би дү көвүтәһән нааднав.

Кен ю кенә?

1. Цаһан	**а)** дү көвүтәһән наадна.
2. Болд	**ә)** цецгүд услна.
3. Альмн	**б)** ааһ-сав уһана.
4. Үлмҗ	**в)** кевс цеврлнә.

3. Күүндтн.

1. Тана бүлд кен ю кенә?

2. Чи гертән ю кенәч?

КЕН ҖИҢНҮЛҗӘНӘ?

1. Соңстн. Күүндтн.

Шин бичг ирв. Хоңһр сурврмуд илгәҗ.

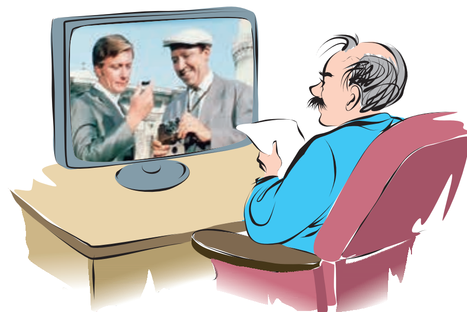
Эн самбрт бичәтә. Хәрү өгий.

1. Чини өрк-бүлд кеду күн бәәнә?
2. Кеду ахнр-дүүнр бәәнә?
3. Чини эк кедүтә?
4. Чини экин эрдм ямаран?
5. Тана гер ямаран?
6. Герт ямаран хорас бәәнә?
7. Чини хорад юн бәәнә?
8. Чи гертән ю кенәч?

2. Соңстн. Ирлцүлтн.

Ээж	үүндк хорад	ааһ-сав уһаҗана.
Аав	заманд	хот кеҗәнә.
Болд	гиичин хорад	шал уһаҗана.
Цаһан	хашад	наачана.
Альмн	бичкдүдин хорад	цецгүд услҗана.
Элвг	ширәлнд	телевизор хәләҗәнә.

3. Күүндтн. Сурврмуд олзлтн.

1. Ээж ю кеҗәнә?
2. Кен ааһ-сав уһаҗана?
3. Болд альд бәәнә?
4. Альмн альд шал уһаҗана?
5. Аав дегтр умшчану?
6. Элвг ямаран хорад наачана?

ХОҢҺРИН БҮЛ ЯМАРАН?

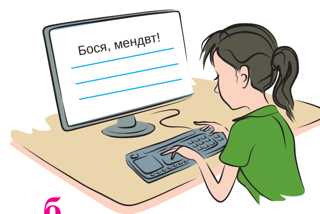

1. Соңстн. Умштн. Ирлцүлтн.

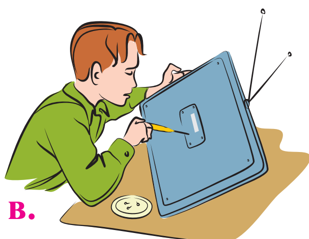
Хоңһр зург илгәж. Таблиц бас бәәнә. Кен зургт зурата? Нернь кемб? Тааж медий.

а.

ә.

б.

в.

г.

һ.

Киштә **Мигмр** **Дольган**

Тойг	Кен бәәнә?	Нернь кемб?	Кедүтә?	Ямаран эрдмтә?	Ю кежәнә?
1	Аав	Эрнцн	60	залач	шаһа наачана
2	Ээж	Булһн	57	уяч	юм уйжана
3	Эцк	Бадм	38		телевизор ясчана
4	Эк				бичг бичжәнә
5	Уулн күүкн			сурһульч	ааһ-сав хуражана
6	Уулн көвүн	Хоңһр	7	сурһульч	ширә арчжана
7	Отхн үрн		3		наачана

2. Соңстн. Сурврмудт хәрү өгтн.

1. Хоңһрин эк кедүтәв?

2. Экин эрдм ямаран?

3. Эцкин эрдм ямаран?

4. Хоңһрин эгч кедүтәв?

3. Нүүрәр күүндтн.

а. Хоңһр – Өлзәт　**ә. Хоңһр – Нүүдлә**　**б. Хоңһр – Җиижә**

ЯМАРАН ЭГШГ ҮЗГҮД ХОЙР ӘӘТӘ?

1. Соңстн. Тодлтн.

Ю – [йу]

Я – [йа] | Е – [йэ]

Ё – [йо]

юн

ю – [й], [у]

н [н]

2 үзг 3 ә

яман – я - ман

я – [й], [а]

м [м]

а [а]

н [н]

4 үзг 5 ә

2. Ирлцүлтн.

Е	[йу]	Ю	[йо]
Ё	[йа]	Я	[йэ]

3. Умштн. Сурврмудт хәру өгтн. Хойр әәтә үзгүд заатн.

Шог

Ягур көвүн яарм орна. Яармас эн енг авна. «Юмб энчн?» – гиж Ялуха күүкн сурна. «Юузһан тавн чикн», – гиж Ягур наадлна. «Юу! Аальта юмб?» – гиж күүкн ухална.

Ягур енг

1. Кен яарм орна?
2. Яармас ю авна?
3. Кен ю сурна?
4. Ягур ю келнә?
5. Күүкн ю ухална?

4. Шүлг чеежәр дастн.

Я-а-а! Яахв?
Яһжана энчнь?!

Яһлав, яһлав!
Яс кемлҗәнә.

Шугран Вера

ЭГШГ ҮЗГИН ТУСКАР Ю МЕДНӘЧ?

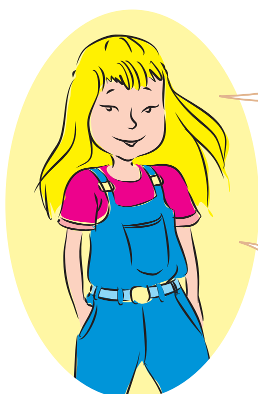
1. Зокал давттн.

ар дарана	ахр ә
өмн дарана	удан ә

2. Күүндтн. Сурврмуд олзлтн.

1. Хальмг келнд кедү эгшг үзгүд бәәнә?
2. Кедү өмн дарана эгшг үзг бәәнә? Ямаран?
3. Кедү ар дарана эгшг үзг бәәнә?
4. Ямаран эгшг үзгүд таарна?
5. Яһж удан эгшг әс бичгднә?
6. Ямаран эгшг үзгүд хойр әәтә?

3. Соңстн. Нүүрәр умштн. Ахр-удан ә темдглтн.

4. Соңстн. Давттн. Кергтә үзгүд тәвтн.

т ___ ___ ва

ч ___ ___ ньг

с ___ ___ лһ

___ ___ һ

___ ___ в

___ ___ ж

к ___ ___ кн

ЧИ УМШХДАН ДУРТАВЧ?

1. Шүлг чеежәр дастн.

Модн ааh, ухрт
Морхаж ах дурта.
Шанhар цә самрад,
Шаазң ааhд кенә.

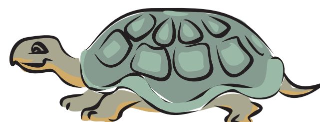
Суулh, миск, хәәс
Сумъян хулдж авна.
Ааh-савин нердинь
Альмн күүкн меднә.

Нуура Владимир

2. Тәәлвртә тууль тааж медтн.

Гер дотр сууна, гертәhән йовна.

(Хаврхн)

3. Келвр умштн. Ирлцүлтн.

Санжрман өрк-бүл.

Санжрма йистә. Һурвдгч класст сурна. Эн эк-эцктәhән, дү көвүтәhән, ээж-аавтаhан Элст балhснд ик чолун герт бәәнә.

Санжрман эк – багш. Дөрвдгч классин күүкд сурhна. Эцкнь – залач. Маши йовулна. Өрүһәр Санжрмаг эктәhинь школд күргнә. Дү көвүн ээж-аавтаhан гертән үлднә. Эн школд сурхш. Эн бичкн. Дөрвтә.

Санжрман ээж уяч. Гертән юм уйна. Аав хашад көдлнә. Ач көвүн нөкд болна.

Школын хөөн Санжрма гертән нөкд болна. Ааh-сав уhана, цецгүд услна, дү көвүтәhән наадна.

1. Санжрма	**а)** багш.
2. Эк	**ә)** хашад.
3. Эцк	**б)** школд сурхш.
4. Ээж	**в)** 9.
5. Аав	**г)** залач.
6. Дү көвүн	**h)** уяч.

4. Келвр умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

1. Санжрма альдас?

2. Санжрман өрк-бүлд кен бәәнә?

3. Экин эрдм ямаран?

4. Дү көвүн кедүтә?

5. Санжрма гертән яhж нөкд болна?

ЧИ УМШХДАН ДУРТАВЧ?

1. Шүлг чеежәр дастн.

Хоңхл цецг
Хотхрт җиңннә.
Хорха-меклəд
Хоңх болна.

Хур орхинь
Хоңхла меднә,
Хурин өмн
Хоңхнь хаагдна.

Санҗин Николай

2. Йөрәл чеежәр дастн.

Кен ахан күндлж,
Кен бичкнән эрклүлж,
Ах-дүүһәрн, элгн-садарн
Амулң эдлж бәәх болтн!

3. Келвр умштн. Ирлцүлтн.

Долман өрк-бүл.

Мини нерн Долма. Эндр мини өрк-бүл гертән бәәнә. Мини ах эцк хойр хашад модд услҗана. Экм ааһ-сав уһаҗана. Ээҗ цә чанҗана. Эгчм герән хураҗана. Мини дү көвүн аавтаһан бичкдүдин хорад шатр наачана. Би эврәннь өрк-бүлин тускар келвр бичҗәнәв:

«Мини өрк-бүл ик, ни-негн. Мини экин нерн Булһн. Эцкин нерн Дорҗ. Мини эк – эмч, эцкм – тосхач. Мини ах – ууһн үрн. Мини дү көвүн – отхн үрн. Ээҗ аав хойр көгшн. Аав далта, ээҗ жирн нәәмтә. Би өрк-бүлдән дуртав!»

1. Эк	**а)** тосхач.
2. Эцк	**ә)** 68.
3. Ээҗ	**б)** эмч.
4. Аав	**в)** отхн үрн.
5. Ах	**г)** 70.
6. Дү көвүн	**һ)** ууһн үрн.

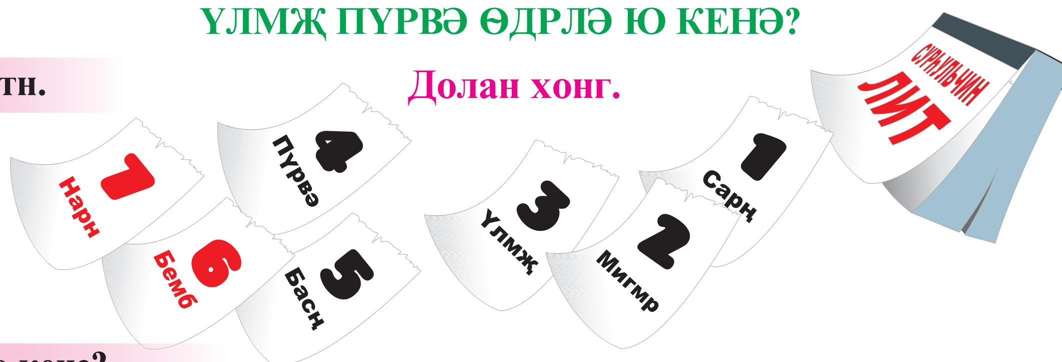
4. Келвр умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

1. Долман өрк-бүлд кен бәәнә?
2. Кедү күн бәәнә?
3. Кедү ах-дү бәәнә?
4. Экин, эцкин эрдм ямаран?
5. Аав ээҗ хойр ю кеҗәнә?
6. Аав ээҗ хойр кедүтәв?

ҮЛМЖ ПҮРВӘ ӨДРЛӘ Ю КЕНӘ?

1. Соңстн. Тодлтн.

Долан хонг.

2. Соңстн. Кен ю кенә?

Кен?	сарң	мигмр	үлмж	пүрвә	басң	бемб	нарн
	шатр		шатр			шатр	бассейн
	футбол		шатр	футбол		шатр	
	футбол			футбол			бассейн

3. Умштн. Дутҗах үгмүд бичтн.

Мини нерн Үлмҗ. Эндр сарң өдр. Би һәрәтә ________ наачанав. Би футбол сарң болн ________ өдрлә нааднав. ________ өдрлә би бассейнд өөмнәв. Һәрә шатр наадхдан дурта. Эн ________болн ________ өдрлә Җиижәтә ________ наадна.

4. Умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

1. Үлмҗ пүрвә өдрлә ю кенә?

2. Кезә Җиижә шатр наадна?

3. Кен нарн өдрлә Үлмжтә бассейнд өөмнә?

4. Эндр долан хонгин ямаран өдр?

5. Көвүд эндр ю кеҗәнә?

5. Күүндтн.

Үлмж ________ өдрлә ю кенә?

1) нарн

Аав, ээждән золһна.

2) мигмр

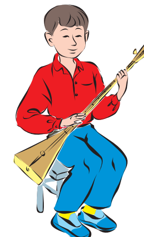
Хораһан хурана.

3) пүрвә

Цецгүд услна.

4) бемб

Домбр цокна.

ЧИНИҺАРСН ӨДР КЕЗӘ?

1. Соңстн. Тодлтн.

Җилин дөрвн цаг.

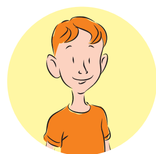
Үвл.
1) Бар
2) Туула
3) Лу

Хавр.
1) Моһа
2) Мөрн
3) Хөн

Зун.
1) Мөчн
2) Така
3) Ноха

Намр.
1) Һаха
2) Хулһн
30 Үкр

2. Соңстн. Умштн. Сурврмудт хәрү өгтн.

Һәрә, һарсн өдрләчн йөрәҗәнәв!
Ханҗанав!
Эн мини белг!

Ик гидгәр байрлҗанав!
Яһсн сәәхн дегтр!

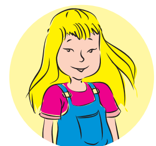
Би йөрәл келнәв.

Энкр мана үр һәрә!
Авсн насчн өлзәтә болтха!
Бат кишгтә, ут наста бол!

Тиигтхә! Йөрәл шиңгтхә!

Үлмж, чини һарсн өдр кезәв?
Мини һарсн өдр үвләр.
Бар сарин арвн хойрт.

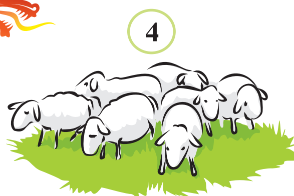

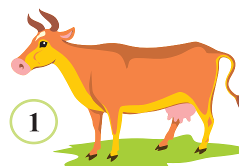
1. Эндр кенә һарсн өдр?
2. Өлзәт ямаран белг белглҗәнә?
3. Кен йөрәл келҗәнә?
4. Үлмҗин һарсн өдр кезәв?

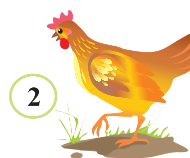
3. Соңстн. Умштн.

1. Җиижә
2. Өлзәт
3. Нүүдлә
4. Герлә

14
6
27
30

ЭКЛЦ

ЧИ НААДХДАН ДУРТАВЧ?

1 Чини өрк-бүлд кен бәәнә?

2 Чини өрк-бүлд кедү күн бәәнә?

3 Чи ууһн үрнч?

4 Чини экин нерн кемб?

5 Чини эк кедүтә?

6 Чамд ах-дү бәәнү?

7 Чини ээж көгшн?

8 Чини экин эрдм ямаран?

9 Уяч ю кенә? Эмч ю кенә?

10 Мис альд бәәнә?

11 Тана гер ямаран?

12 Тана герт ямаран хорас бәәнә?

13 Тана гиичин хора ямаран?

14 Чини хорад юн бәәнә?

15 Ямаран эрдм меднәч?

16 Тана заманд юн бәәнә?

17 Тана хашад юн урһна?

18 Чи гертән ю кенәч?

19 Ямаран цецгүд меднәч?

20 Үгин эклцд ямаран үзгүд хойр әәтә?

21 Чи шүлг меднч?

22 Ямаран тәәлвртә тууль-муд меднәч?

23 Ямаран йөрәл меднәч?

24 Долан хонгин нерд меддвч?

25 Чини һарсн өдр кезә?

ЧИЛГЧ

ЧИ Ю ДАСВЧ?

1. Умштн. Сурврмудт чик хәрү шүүтн. Нег хәрү буру.

Эндр бар сарин арвн йисн, нарн өдр. Эндр мини һарсн өдр. Мана өрк-бүл гиичин хорад.

Ээҗ цәәһәр дееҗ өргҗәнә. Аав йөрәл келҗәнә: «Нә, мана му көвүн Җиижә, авсн насчн өлзәтә болтха! Эк эцкдән алтн үрн бол! Школдан сән сурһульч болҗ, аавиннь нер дуудулҗ, ахнр-дүүнртән дөң болҗ, амулң менд бә!»

Мини аав ээҗ хойр Яшкуль селәнд бәәнә. Би бемб болн нарн өдрлә эднд золһдв. Аавтаһан хаша хуранав, ээҗтәһән лавкд однав. Эндр аав ээҗ хойр гиичд ирв. Мини нас йөрәҗәнә. Би аав ээждән йир дуртав.

1. **Эндр ямаран өдр?**

   1) киитн **2)** бар сарин арвн йисн **3)** нарн

2. **Җиижән һарсн өдр кезәв?**

   1) бар сарин арвн йиснлә **2)** үвләр **3)** хаврар

3. **Аав ээҗ хойр альд бәәнә?**

   1) Элстд **2)** селәнд **3)** Яшкульд

4. **Кезә Җиижә аав-ээждән золһна?**

   1) нарн өдрлә **2)** басң өдрлә **3)** бемб өдрлә

5. **Эндр аав ээҗ хойр ю кеҗәнә?**

   1) Җиижән нас йөрәҗәнә **2)** гиичд ирв **3)** хаша хураҗана

2. Соңстн. Күүкдин нерд заатн.

ЦОГЦ-МАХМУДАН ТИНИЛҺНД ОЛЗЛХ МАТЕРИАЛ

1.
Би зогсчанав.
Би йовҗанав.
Би гүүҗәнәв.
Би һәрәдҗәнәв.
Би сууҗанав.
Би дуулҗанав.
Би бичҗәнәв.
Би умшчанав.

2.
Чи бичҗәнәч.
Чи умшчанач.
Чи зурҗанач.
Чи келҗәнәч.
Чи йовҗанач.
Чи биилҗәнәч.
Чи һәрәдҗәнәч.

3.
Би боснав.
Би гүүнәв.
Би йовнав.
Би зогснав.
Би суунав.
Би мөлкнәв.
Би һәрәднәв.
Би мөрәр довтлнав.
Би маши йовулнав.

4.
Сурһульч кичәлдән ю кенә?
Сурһульч умшна.
Сурһульч бичнә.
Сурһульч тоолна.
Сурһульч ухална.
Сурһульч зурна.
Сурһульч дуулна.
Сурһульч биилнә.
Сурһульч шүлг келҗ өгнә.

5.
Дегтр умшнав.
Девтрт бичнәв.
Ширәр ширднәв.
Зусар наанав.
Цердәр зурнав.

6.
Завсртан ю кенәч?
Би хәәкрнәв.
Би нааднав.
Би гүүнәв.
Би амрнав.
Би һәрәднәв.
Би мөлкнәв.

7.
Цердәр самбрт бичнә.
Зусар цаас наана.
Цаасар дегтр орана.
Дегтр умшна.
Кимзәһәр кемҗәлнә.
Биллүрәр биллнә.

8.
Бичлһн.
Умшлһн.
Зурлһн.
Тооллһн.
Соңслһн.

9.
Умшчана – умшчахш.
Бичҗәнә – бичҗәхш.
Зурҗана – зурҗахш.
Соңсчана – соңсчахш.
Келҗәнә – келҗәхш.
Йовҗана – йовҗахш.
Һәрәдҗәнә – һәрәдҗәхш.

10.
Би ухатав.
Би чидлтәв.
Би килмҗтәв.
Би оньгтав.

11.
Би, чи, эн, тер.
Мадн, тадн, тедн.
Ухата.
Шунмһа.
Сәәхн.
Чидлтә.
Шогч.

12.
Тадн сәәнәр кедлвт.
Тегәд цуһар ямаран?
Ухатавидн.
Килмҗтәвидн.
Чееҗтәвидн.
Чидлтәвидн.
Шунмһавидн.
Соңсврчвидн.

13.
Һаран деегшән.
Һаран дорагшан.
Һаран ардагшан.
Һаран өмәрән.

14.
Эн мини толһа.
Эн мини толһан үсн.
Эн мини чикн.
Эн мини чирә.
Эн мини маңна.
Эн мини хамр.
Эн мини халх.
Эн мини амн.

15.
Эн мини күмсг.
Эн мини нүдн.
Эн мини сурмсг.
Эн мини келн.
Эн мини шүдн.

16.
Мини һар альд бәәнә?
Эн бәәнә.
Мини көл альд бәәнә?
Эн бәәнә.
Мини чикн альд бәәнә?
Эн бәәнә.
Мини нүдн альд бәәнә?
Эн бәәнә.
Мини хамр альд бәәнә?
Эн бәәнә.

17.
Толһаһарн гекәд, гекәд,
Ээмәрн холькад, холькад,
Альхарн ташад, ташад,
Көләрн тавшад, тавшад,
Доран эргәд, эргәд,
Биилий, биилий!

18.
Мини хойр һар.
Һарин тавн хурһн:
Эркә, хумха, дунд,
нерн уга, чигчә.

19.
Мана һарин хурһн:
Көдлнә, бичнә, зурна,
Ширднә, наана, наадна.

20.
Толһа ухална.
Чикн соңсна.
Хамр киилнә.
Амн ду һарна.
Келн келнә.
Шүдн жаҗлна.
Һар көдлнә.
Көл йовна.

21.
Санан хурдн.
Нүдн хурц.
Чикн сонр.
Һар бат.
Көл шулун.

22.
Салькн үләҗәнә.
Үүлн хурҗана.
Хур орҗана.
Бальчг һарчана.
Хур гииҗәнә.
Нарн мандлҗана.

23.
Салькн үләнә.
Үүлн хурна.
Һал цәклнә.
Хур орна.
Нарн һарна.
Ноһан урһна.

24.
Салькн, салькн үләнә,
Хур, хур орна.
Бальчг, бальчг һарна,
Цандг, цандг тогтна.

25.
Хурдн салькн үлэнә,
Ик хур орна.
Деер нарн мандлна,
Дор ноһан урһна.

26.
Деер үүлн хурна,
Шүрүн салькн үлэнә.
Төгрг мөндр унна.
Тош-тош гинә,
Мөндр хаалһ бүркнә.

27.
Деер көк теңгр.
Дор көк ноһан.
Деер цаһан үүлн.
Дор хар һазр.
Деер шар нарн.
Дор сәәхн цецгүд.
Деер бор үүлн.

28.
Өндр, өндр модд
Нааран, цааран нәәхлнә.
Маштг, маштг гермүд
Эдн заагт үзгднә.

29.
Салькн, салькн үлэнә,
Модн, модн нәәхлнә.
Салькн, салькн дорагшан,
Модн, модн деегшән.
Нарн, нарн, наар,
Намаг ирж халул.
Хур, хур, холд,
Хөөннь иржс норһ.

30.
Хур, хур, цааран йов,
Хуцин махн, нааран йов!
Мөндр, мөндр, цааран йов,
Мөрнә махн, нааран йов!

31.
Деер цаһан, дор цаһан.
Цасн, цасн цәәһәд оржана.
Кевүд байрта, күүкд
байрта,
Кевкр цаснд көөлдәд
наачана.
Деер цаһан, дор цаһан,
Бичкдүд цугтан, белдтн
цанан.

32.
Негн, хойр, һурвн –
Хөөнә бичкн хурһн.
Дөрвн, тавн, зурһан –
Сәәхн, хурдн унһн.
Долан, нәәмн, йисн –
Теегин шар зурмн.
Күцц тонь – арвн.

33.
Негн, негн, негн –
Нәрин тооһин экн.
Хойр, хойр, хойр –
Ховчин нүдн сольр.
Һурвн, һурвн, һурвн –
Һуйрин хортн – зурмн.
Дөрвн, дөрвн, дөрвн –
Дөрән сур өргн.
Тавн, тавн, тавн –
Тарһн көгшн хавхнт.

34.
Һуужа, һуужа, һуужуха!
Һартм багтм жулжуха!
Сөг төгрг нүдтә,
Соньн шар девлтә.

Шугран Вера

35.
Әвә өрүн босна,
Үсән уухар седнә.
Һартан ааһан бәрнә,
Ээжән оньдин дуудна.

36.
Жонжа көвүн
наадхдан дурта,
Оньдин эн һаза йовна.
Төгрг меечг деегшән
ниснә,
Жонжа дарунь хавлж
авна.

37.
Өр цәәнә.
Өдр эклнә.
Шар буудя
Шовуд чоңкна.
Хулһн сернә,
Хальш хәәнә.
Мис мәәләд,
Мах сурна.
Өкәр бичкдүд
Өрм иднә.

Шугран Вера

38.
Бичкн бор шовун
Терзин һатц жирлзнә.
Жив-жив гиж,
Жиижә көвүг серүлнә.

39.
Мини нарн ээж –
Мана седклин эмч.
Оньдин дөрвн цагт
Омг орулж йович.

40.
Сарң, мигмр, үлмж –
Түрүн һурвн өдрмүд.
Пүрвә, басң, бемб, нарн –
Сүүлин дөрвн өдрмүд.
Сарң, мигмр, үлмж,
Пүрвә, басң, бемб, нарн –
Эн дуулсн өдрмүд
Долан хонг тогтана.

41.
Буур жил һарч,
Ботхн жил орж,
Авсн насӊтн
Өлзәтә болтха!
Цуһар әмтн
Амулң бәәтхә!

42.
Сурһуль – ухани булг.
Сурһульта күн – кишгтә.
Сурһульд көгшн уга.
Ахуч күн бийдән туста

1-гч әңг

17-гч кичәл. 2-гч даалһвр

Үлмҗ: Һәрә, хәлә! Эн йир соньн наадн. Би наадна дүр зурҗанав.

Һәрә: Нернь кемб?

Үлмҗ: Дәәч.

Һәрә: Эн юмб?

Үлмҗ: Эн илвтә нутг. Энд аальта бәәдлтә юмс бәәнә.

Һәрә: Чини Дәәч ямаран бәәдлтә?

Үлмҗ: Эн толһа. Эн толһан үсн.

Һәрә: Кеду һар бәәнә?

Үлмҗ: Дөрвн һар, дөрвн көл.

Һәрә: Тиим далай?

Үлмҗ: Мини Дәәч шудрмг, ухата.

Һәрә: Би бас наадна дүр зурҗанав. Энүнә нерн Лу. Энүнд хойр толһа, һурвн нүдн, дөрвн һар бәәнә. Мини наадна дүр ухата, оньгта.

17-гч кичәл. 4-гч даалһвр

Эн мини наадна дүр. Эн аальта бәәдлтә. Эн толһа. Эн хойр чикн. Эн нег нүдн. Эн дөрвн һар.Эн хойр көл. Мини наадна дүр чидлтә, ухата.

18-гч кичәл. 2-гч даалһвр

Нүүдлә: Эн мини дурта наадн.

Герлә: Ямаран наадн?

Нүүдлә: Хәлә. Би зург зурҗанав.

Герлә: Сәәхн зург. Сәәхн өдр.

Нүүдлә: Нарн мандлҗана. Күүкд наачана.

Герлә: Эн мини зург. Хур оржана. Киитн салькн үләҗәнә.

Нүүдлә: Эн дардг дар. Ода хур гииҗәнә. Бальчг һарчана.

Герлә: Э, үүлн тарҗана.

18-гч кичәл. 4-гч даалһвр

Эндр үүлтә өдр. Киитн салькн үләҗәнә. Хур гииҗәнә. Нарн һарчана. Бальчг һарчана.

20-гч кичәл. 1-гч даалһвр

1. Мини нерн Булһн.
2. Би нәәмтәв.
3. Би Көтчнр селәнәсв.
4. Би һурвдгч класст сурнав.
5. Мана классt арвн күн бәәнә.
6. Би домбр цокхдан дуртав.

1. Эн мини үр Альмн.
2. Эн Элст балһснас.
3. Эн долата.
4. Альмн хойрдгч классt сурна.
5. Эн биилхдән дурта.
6. Би домбр цокҗанав. Альмн биилҗәнә.

20-гч кичәл. 3-гч даалһвр

Мендвт. Би Өлзәтин үр күүкмб. Мини нерн Эңкр. Би Москваһасв. Би арвтав. Дөрвдгч класст сурнав. Эндр хурта өдр. Би умшчанав. Би умшхдан дуртав.

2-гч әңг

2-гч кичәл. 3-гч даалһвр

Мини нерн Нүүдлә. Би негдгч класст сурнав. Би сән сурһульчв. Мана класс ик, сарул. Мана класст тавн ширә, арвн сандл бәәнә. Самбр цаһан, дөрвлҗн. Маралҗн ноһан, төгрг. Һурвн ик утулң терз бәәнә.

3-гч кичәл. 3-гч даалһвр

Би Үлмҗв. Би мана классин хоран тускар келнәв. Мана классин хорад һурвн ик, дөрвлҗн терз бәәнә. Цеңкр хааһул терзд өлгәтә. Сәәхн һурвн цецг терз деер зогсчана. Шал деер ик, төгрг, күрң маралҗн кевтнә. Хорад хойр утулң самбр бәәнә. Нег самбр цаһан, нег самбр ноһан. Үкүг үүднә өөр зогсчана.

5-гч кичәл. 3-гч даалһвр

Һәрә: Герлә, тер кенә меечг?
Герлә: Ямаран меечг?
Һәрә: Үлмҗин ширә деер бәәнә.
Герлә: Тер Нүүдлән меечг.
Һәрә: Герлә, эн цаасн чиний?
Герлә: Уга, эн Өлзәтән цаасн. Һәрә, эн кенә дорва?
Һәрә: Ямаран дорва?
Герлә: Җиижән сандл деер бәәнә.
Һәрә: Эн мини дорва. Герлә, эн кенә хәәрцг?
Герлә: Эн мини хәәрцг.

6-гч кичәл. 3-гч даалһвр

Һәрә: Мини кимзә альд бәәнә?
Үлмҗ: Ямаран кимзә?
Һәрә: Ут кимзә.
Үлмҗ: Тер өндр ширә деер бәәнә.
Һәрә: Мини дегтр альд бәәнә?
Үлмҗ: Ямаран дегтр?
Һәрә: Бичкн дегтр.
Үлмҗ: Тер маштг ширә деер бәәнә.

7-гч кичәл. 3-гч даалһвр

1. Эн юмар ширднә.
2. Эн юмар самбрт бичнә.
3. Эн юмар цаас наана.
4. Эн юмар зурна.
5. Эн юмар биллнә.

8-гч кичәл. 4-гч даалһвр

Мендвт. Мини нерн Җиижә. Би негдгч класст сурнав. Мини дурта керг – умшлһн. Мини үр Нүүдлә көгҗм соңсхдан дурта. Хәләтн! Эн мини үр Һәрә. Эн шатр на-

адхдан дурта. Эн шин сурһульч Үлмҗ. Үлмҗин дурта керг – зурлһн.

9-гч кичәл. 2-гч -3-гч даалһврмуд

һәрә: Нүүдлә, чини дурта кичәл ямаран?
Нүүдлә: Мини дурта кичәл – зурлһн. Би зурхдан дуртав.
һәрә: Эндр үлмҗ өдр. Эндр зурлһна кичәл болх.
Нүүдлә: Кедүдгч кичәлд зурлһн болх?
һәрә: Зурлһн – хойрдгч кичәл.

11-гч кичәл. 2-гч даалһвр

Санҗ, менд! Хоңһр, менд! Би тана сурврмудт хәрү өгчәнәв. Мини школ һурвн давхр, ик, өндр. Классин хорад дөрвн терз бәәнә. Хора һо булңта, сарул. Хорад хойр самбр, арвн ширә, һурвн үкүг бәәнә. Мини ширә деер дегтр, девтр, бичүр бәәнә. Мини дурта кичәл – умшлһн. Би умшхдан дуртав. Хальмг келнә кичәлд би бас умшнав, зуг хальмг келәр.

14-гч кичәл. 3-гч даалһвр

Өлзәт: Эн үгд өмн дарана хойр эгшг үзг бәәнә.
һәрә: Эн үгд ар дарана хойр эгшг үзг бәәнә.
Нүүдлә: Эн үгд ар дарана һурвн эгшг үзг бәәнә.
Җиижә: Эн үгд өмн дарана дөрвн эгшг үзг бәәнә.
Үлмҗ: Эн үгд түрүн эгшг үзг – ар дарана эгшг үзг.
Герлә: Эн үгд негдгч эгшг үзг – өмн дарана эгшг үзг.

18-гч кичәл. 3-гч даалһвр

Өлзәт: Нүүдлә, чи завсрт ю кенәч?
Нүүдлә: Би завсрт амрнав.
Школын хашад аһар киилнәв.
Өлзәт: Үлмҗ, чи завсрт ю кенәч?
Үлмҗ: Би спортын талвңд гүүнәв, һәрәднәв, мөлкнәв.
Өлзәт: Герлә, чи завсрт ю кенәч?
Герлә: Би үүрмүдтәһән күүнднәв.
Өлзәт, чи ю кенәч?
Өлзәт: Би ширәлнд хот иднәв, көгҗм соңснав.

20-гч кичәл. 1-гч даалһвр

Мендвт, күндтә үүрмүд! Мини нерн Хоңһр. Үлмҗ – мини үр. Би Цаһан-Нур селәнд бәәнәв. Би негдгч класст сурнав. Мана школ хойр давхр. Школын деевр көк, терз-үүднь ценкр, эрс цаһан.
Мана классин хора ик, сарул, өндр. Хорад тавн ширә, арвн сандл бәәнә. Һурвн терз бәәнә. Терзд оошк хааһул өлгәтә. Мини дурта кичәл – хальмг келн. Кичәлд би умшнав, бичнәв, күүнднәв. Би хальмг шүлг дасхдан, хальмг ду дуулхдан дуртав. Мини үр Санҗ хальмг келнә кичәлд бас дурта. Санҗ домбр цокна, би биилнәв.

3-гч әңг

3-гч кичәл. 3-гч даалhвр

Герлә: Җиижә, эн кенә зургв?

Җиижә: Эн мини аав.

Герлә: Чини аав хөөчий?

Җиижә: Уга, мини аав адуч. Герлә, чини экин эрдм ямаран?

Герлә: Мини эк эмч. Нүүдлә, чини эк ю кенә?

Нүүдлә: Мини эк юм уйна. Уяч – мини дурта эрдм.

Җиижә: hәрән эцкин эрдм ямаран?

Герлә: Би меднәв. Эн залач.

Нүүдлә: Үлмҗ, чини эцкин эрдм эмчий?

Үлмҗ: Уга, мини эцк тосхач.

4-гч кичәл. 2-гч даалhвр.

hәрә: Нүүдлә, эн маштг гер чиний?

Нүүдлә: Уга, мини гер өндр.

hәрә: Чини гер кеду терзтә?

Нүүдлә: Мини гер зурhан терзтә.

hәрә: Ноhан деевртә гер чиний?

Нүүдлә: Уга, мини герин деевр улан.

5-гч кичәл. 3-гч даалhвр

Җиижә: Үлмҗ, чини аав альд бәәнә?

Үлмҗ: Аав гиичин хорад телевизор хәләҗәнә.

Җиижә: Үлмҗ, чини ээҗ альд бәәнә?

Үлмҗ: Ээҗ заманд цә чанҗана.

Җиижә: Чини эгч альд бәәнә?

Үлмҗ: Цаhан ширәлнд дегтр умшчана.

7-гч кичәл. 2-гч даалhвр

hәрә: Нүүдлә, чини мис альд бәәнә?

Нүүдлә: Тааҗ мед.

hәрә: Чини мис таг деер сууну?

Нүүдлә: Уга. Тер хар мис Җиижән.

hәрә: Чини мис үкүг дотр бәәнү?

Нүүдлә: Уга. Тер бор мис Герлән.

hәрә: Чини мис ямаран өңгтә?

Нүүдлә: Мини мис цеңкр биш, күрң биш.

hәрә: Тиигхлә чини мис цаhан эс гиҗ шар болх.

Нүүдлә: Мини мис цаhан.

hәрә: Би меднәв. Чини мис ширә дор.

9-гч кичәл. 3-гч даалhвр

Мана хаша ик, сәәхн. Дала өндр урhа модд урhна. Би аавтаhан урhа модд услнав. Мини эгч Цаhан ээҗтәhән цецгүд суулhна. Сәәхн цецгүд мана хашад урhна: сарнаңк, камб болн бамб цецгүд.

11-гч кичәл. 2-гч даалhвр

(телефон җиңнҗәнә)

Үлмҗ: Мини эгч җиңнүлҗәнә. Менд, Цаhан.

Цаhан: Үлмҗ, чи альд бәәнәч?

Үлмҗ: Би школдан бәәнәв.

Цаhан: Ээҗ хот кеҗәнә.

Үлмҗ: Сән. Чи нөкд болҗанч?

Цаhан: Би ааh-сав уhаҗанав.

Үлмҗ: Болд ю кеҗәнә?

Цаhан: Эн цецгүд услҗана. Альмн

үүндк хорад шал уһаҗана.

Үлмҗ: Аав альд бәәнә?

Цаһан: Аав гиичин хорад телевизор хәләҗәнә. Элвг бичкдүдин хорад наачана.

12-гч кичәл. 2-гч даалһвр

Эн мини өрк-бүл. Долан күн бәәнә. Мини эк багш. Эн баахн. Һучн тавта. Мини эцк гермүд тосхна. Эн сән тосхач. Мини эгч Мигмр ууһн үрн. Эн зурһадгч класст сурна. Мигмр арвн хойрта. Мигмр гертән нөкд болна. Ааһ-сав хурана, уһана.

17-гч кичәл. 2-гч даалһвр

Мини нерн Җиижә. Би шатр наадхдан дуртав. сарң, үлмҗ, бемб өдрлә би шатр нааддв.

Мини нерн Үлмҗ. Эндр сарң өдр. Би һәрәтә футбол наачанав. Би футбол сарң болн пүрвә өдрлә нааднав. Нарн өдрлә би бассейнд өөмнәв. Һәрә шатр наадхдан дурта. Эн үлмҗ болн бемб өдрлә Җиижәтә шатр наадна.

18-гч кичәл. 3-гч даалһвр

1. Мини нерн Җиижә. Би долатав. Мини һарсн өдр лу сарин зурһан.

2. Би Өлзәтв. Мини һарсн өдр хөн сарин арвн дөрвн.

3. **Өлзәт:** Нүүдлә, чини һарсн өдр хавра-рий?

Нүүдлә: Уга, зунар. Така сарин һучнла.

4. Мини һарсн өдр намрар. Би үкр сарин хөрн доланла һарлав.

20-гч кичәл. 2-гч даалһвр

1.

Герлә: Мигмр альд бәәнә?

Өлзәт: Мигмр тер ширә арчҗана.

2.

Герлә: Тер күүкнә нерн кемб?

Өлзәт: Ямаран күүкнә?

Герлә: Тер ааһ-сав хураҗана.

Өлзәт: Тер күүкнә нерн Алтн

3.

Герлә: Тер Мингъян шал уһаҗана?

Өлзәт: Уга, тер Дольган.

4.

Герлә: Тер кен түнтгтә орн деер сууна?

Өлзәт: Терзин өөр?

Герлә: Э, тиим.

Өлзәт: Тер Цаһан. Мингъяна эгч.

Герлә: Мингъян альд бәәнә?

Өлзәт: Терзин өөр зург цокҗана.

КИЧӘЛМҮДИН ТОЛЬ

1-гч әңг: «Зун күүнә чирә үзхәр, нег күүнә нер сур»

1-гч кичәл	1-й урок
багш	учитель
бәәнә	есть
би	я
зун	сто
кемб	кто
күн	человек
мадн	мы
мендвт	здравствуйте
мини	мой
негн	один
нерн	имя
сән	хороший
сән бәәнәв	хорошо живу
соңсх	слушать
сурһульч	ученик
сурх	спрашивать
тана	ваш
таньлдх	знакомиться
тер	он/она/оно
тодлх	запомнить
умшх	читать
үзх	видеть
хальмг	калмыцкий
чи	ты
чини	твой
чирә	лицо
эн	это
шин	новый
юмб	что
ямаран	какой
ямаран бәәнәч	как живешь

2-гч кичәл	2-й урок
көвүн	мальчик
күүкн	девочка
күн	человек
күүндх	разговаривать

3-гч кичәл	3-й урок
альдас	откуда
балһсн	город
өөмх	плавать
селән	село
сүлд	герб
таңһч	республика
туг	флаг

4-гч кичәл	4-й урок
биилх	танцевать
һурвн	три
дегтр	книга
дуулх	петь
залу	мужчина
меечг	мячик
ноһан	трава
ноха	собака
самбр	классная доска
хойр	два

5-гч кичәл	5-й урок
альмн	яблоко
арвн	десять
дараһарнь	по порядку
долан	семь
дөрвн	четыре
зурһан	шесть
йисн	девять
кедү	сколько
келх	говорить
нәәмн	восемь
тавн	пять
тоолх	считать

6-гч кичәл	6-й урок
арвта	десятилетний
һурвта	трёхлетний
долата	семилетний
дөрвтә	четырёхлетний
зурһата	шестилетний

ирлцүлх	соотносить
йистә	девятилетний
кедүтә	сколько лет
нәәмтә	восемилетний
негтә	годовалый
тавта	пятилетний
хойрта	двухлетний
шинҗлх	изучать

7-гч кичәл	**7-й урок**
аав	дедушка
арвдгч	десятый
ач күүкн	внучка
һурвдгч	третий
доладгч	седьмой
дөрвдгч	четвертый
зурһадгч	шестой
йисдгч	девятый
кедүдгч	который (по порядку)
мис	кошка
нәәмдгч	восьмой
негдгч	первый
сурх	спрашивать
тавдгч	пятый
хойрдгч	второй
хулһн	мышка
шалхг	репа
ээҗ	бабушка

8-гч кичәл	**8-й урок**
гүүх	бегать
давшх	лазать
домбр цокх	играть на домре
дуулх	петь
зогсх	стоять
зурх	рисовать
йовх	идти
кех	делать
мөлкх	ползать
наадх	играть
суух	сидеть
тааҗ медх	отгадывать
уга	нет
үзүлх	показывать
үүлдвр	действие

9-гч кичәл	**9-й урок**
биилх	танцевать
давшх	лезть, влезать
довтлх	скакать
дурлх	любить
мөрн	лошадь
урлх	мастерить
шаһа	альчики
шатр	шахматы

10-гч кичәл	**10-й урок**
будн	туман
нарн	солнце
өдр	день
салькн	ветер
үүлн	туча
хур	дождь
эндр	сегодня
цасн	снег
ямаран	какой

11-гч кичәл	**11-й урок**
дала	много
дөөв	шашки
нүүрәр	по ролям
үр көвүн	друг
сурвр	вопрос
хәрү өгх	давать ответ

12-гч кичәл	**12-й урок**
үүрмүд	друзья

13-гч кичәл	**13-й урок**
ар дарана	заднего ряда
дутх	отсутствовать
һаза	на улице

һал	огонь
һалун	гусь
һарх	выходить
һәрәдх	прыгать
медх	знать
өдмг	хлеб
өмн дарана	переднего ряда
өргх	поднимать
толһа	голова
үзг	буква
чеежәр дасх	учить наизусть
эгшг үзг	гласная буква
яман	коза

14-гч кичәл	**14-й урок**
арвн күртл	до десяти
арвс	сильный
ах-дү	братья
ахр ә	краткий звук
болх	будет
заах	указывать
ик	большой
күңкл	мудрый
мергн	меткий
орм	место
өсх	расти
темән	верблюд
то	цифра
тоомср	уважение
удан ә	долгий звук
үг	слово
үрн	ребёнок
үүрлх	дружить
цаасн	бумага
хәләх	смотреть
эврә	свой
эднлә	с ними
эс гиж	или

15-гч кичәл	**15-й урок**
байрта харһий	до встречи
бичг	письмо
живр	крыло
йовх	ходить
көл	нога
нисх	летать
орх	входить
саах	доить
секх	открывать
тәәлвртә тууль	загадка
үкр	корова
үлгүр	пословица
үсн	молоко
үүдн	дверь
харһх	встречаться
шүлг	стихотворение

16-гч кичәл	**16-й урок**
әмтәхн	сладкий
жөөлкн	мягкий
идх	кушать
ноолдх	драться
өрм	сметана
түркх	намазывать
хуцх	лаять
яһна	что делает

17-гч кичәл	**17-й урок**
аальта	странный
альхн	ладонь
амн	рот
бас	тоже
бәәдл	внешний вид
гесн	живот
һар	рука
дала	много
дәәч	воин
дүр	персонаж
зәңг	предложение
илвтә	волшебный
йир	очень
күзүн	шея

лу	дракон
маңна	лоб
наадн	игра
нутг	страна
нүдн	глаза
оньгта	внимательный
орулх	вводить
өвдг	колено
соньн	интересный
тоха	локоть
тиим	так
ухата	умный
үсн	волосы
хамр	нос
халх	щека
хурһн	палец
цогц	тело
чееҗ	грудная клетка
чикн	ухо
шудрмг	шустрый

18-гч кичәл	**18-й урок**
бальчг	слякоть, грязь
гиих	распогодиться
дардг	кнопка
дарх	нажимать
зург	картина
киитн	холодный
мандлх	светить
тарх	расходиться
теңгр	небо
ода	сейчас
олх	находить
үләх	дуть
хурх	собираться
хур орҗана	идёт дождь
чик	правильный

19-гч кичәл	**19-й урок**
медх	знать
чилгч	конец
эклх	начинать
эклц	начало

20-гч кичәл	**20-й урок**
баг	группа
даран	последовательность
дасх	учить
келвр	рассказ
өгх	давать
тәвх	ставить
тогтах	создавать
туск	о, об
хәрү	ответ
хувах	делить

2-гч әңг: «Сурһуль – ухани булг»

1-гч кичәл	**1-й урок**
бор	серый
булг	источник
һурвлҗн	треугольник
давшур	ступеньки
давхр	этаж
деевр	крыша
дөрвлҗн	квадрат
көк	синий
күрң	коричневый
нег давхр	одноэтажный
ноһан	зелёный
өңг	цвет
сандл	стул
терз	окно
тойг	номер
төгрг	круг
улан	красный
утан	дым
утулң	прямоугольник
үкүг	шкаф
хар	черный
ценкр	голубой

шар	желтый
ширә	стол
юн	что

2-гч кичәл	**2-й урок**
булң	угол
маралҗн	палас
ора	потолок
өндр	высокий
хааһул	занавеска
хора	комната
шал	пол
цецг	цветок
эрс	стена

3-гч кичәл	**3-й урок**
альд	где
буру	неправильный
деер	наверху, вверху
делгх	расстилать
дотран ухалх	думать про себя
йөрәх	поздравлять
зогсх	стоять
кевтх	лежать
өлгх	вешать
өөр	около
сурвр тәвх	задавать вопрос

4-гч кичәл	**4-й урок**
биир	кисточка
биллүр	ластик
бичүр	ручка
дәкәд	потом
девтр	тетрадь
дорва	рюкзак
кедү	сколько
кимзә	линейка
оошк	розовый
оштв	оранжевый
харнда	карандаш
хәәрцг	пенал
цаасн	бумага
цаһан	белый
чүүкл	фиолетовый

5-гч кичәл	**5-й урок**
кенә	чей
мадн	мы
мана	наша
тадн	вы
тана	ваш
тедн	они
теднә	их
терүнә	его
чини	твой
эдн	они
эднә	их

6-гч кичәл	**6-й урок**
ард	позади
ахр	короткий
бичкн	маленький
дор	под
ик	большой
маштг	низкий
өмн	впереди
өндр	высокий
ут	длинный
хоорнд	между
хуучн	старый

7-гч кичәл	**7-й урок**
биллх	стирать
бичх	писать
зусн	клей
кемҗәлх	измерять
күүндх	разговаривать
наах	клеить

орах	заворачивать
темдглх	отмечать
умшх	читать
церд	мел
ширдх	красить
ю кенә	что делает

8-гч кичәл	**8-й урок**
биилһн	танец
болх	будет
босх	вставать
дурта керг	любимое занятие
дуулһн	пение
зурлһн	рисование
керг	дело, занятие
көгҗм	музыка
соңслһн	слушание
тоолһн	счет
умшлһн	чтение
ширдлһн	раскрашивание

9-гч кичәл	**9-й урок**
маңһдур	завтра
мигмр	вторник
орс келн	русский язык
өцклдүр	вчера
пүрвә	четверг
үлмҗ	среда
хальмг келн	калмыцкий язык
эсв	математика

11-гч кичәл	**11-й урок**
бичг	письмо
бичәтә	написанный
дөң	помощь
илгәх	посылать
нөкд болх	помогать

12-гч кичәл	**12-й урок**
альвлх	баловаться
тинилһх	расправлять
хәәкрх	кричать

13-гч кичәл	**13-й урок**
тиигҗ	так
ухалх	думать

14-гч кичәл	**14-й урок**
дутх	не хватать
санх	думать
таарлт	гармония
таарх	ладить
шүүх	выбирать
эгшгин таарлт	гармония гласных
юңгад	почему

15-гч кичәл	**15-й урок**
ах-дү дөрвн	четверо братьев
бичкдүд	дети
буудя	зерно
кишг	счастье
көгшн	старый
көлгн	транспорт
махла	шапка
махн	мясо
мәәлх	мяукать
өкәр	милый
өр	рассвет
серх	просыпаться
сурһуль	учёба
сурһульта	учёный
уух	пить
хальш	белый хлеб
хәәх	искать
хот	еда
цәәнә (өр цәәнә)	светает
чоңкх	клевать
шовун	птица

16-гч кичәл	**16-й урок**
адһх	спешить
ахуч	чистоплотный

белдх	готовить
гегәрх	светать
дүрх	засовывать
җим	прямой
заавр	указание
заг	щель
кергтә	нужный
өмсх	одевать
темцх	направляться
туста	полезный
уята	сшитый
хаалһ	дорога
хувцн	одежда
эрдм	профессия

17-гч кичәл	17-й урок
бат	крепкий
дунд	средний
киилх	дышать
көдлх	работать
көндрх	двигаться
нерн уга	безымянный палец
санан	мысль
сонр	чуткий
ухалх	задумывать
үзх	видеть
хумха	указательный палец
хурһн	палец
хурц	острый
чигчә	мизинец
шудрмг	проворный
эркә	большой палец

18-гч кичәл	18-й урок
аһар	воздух
амрх	отдыхать
завср	перемена

3-гч әңг: «Садта күн – салата модн»

1-гч кичәл	1-й урок
ах	старший брат
дү көвүн	младший брат
дү күүкн	младшая сестра
отхн үрн	младший ребёнок
өрк-бүл	семья
ууһн үрн	старший ребёнок
эгч	старшая сестра
эк	мать
эцк	отец

2-гч кичәл	2-й урок
баахн	молодой
көгшн	старый
медәтә	пожилой

3-гч кичәл	3-й урок
адуч	табунщик
арһлач	бизнесмен
бәрх	держать
заһсн	рыба
заһсч	рыбак
залач	водитель
залх	управлять
мөңгн	деньги
тоолх	считать
тооч	экономист
тосхач	строитель
тосхах	строить
уйх	шить
уяч	швея
үкрч	пастух
хәрүлх	пасти
хөн	овца
хөөч	чабан
ширдәч	маляр
эмч	врач
эмнх	лечить

4-гч кичәл	4-й урок
ишкә гер	кибитка
модн гер	деревянный дом
чолун гер	кирпичный дом

5-гч кичәл	**5-й урок**
бичкдүдин хора	детская комната
бүдлүр	душевая, ванная
гиичин хора	гостевая
заман	кухня
нөөрслң	спальня
үүдндк хора	прихожая
ширәлң	столовая
цә чанх	варить чай

6-гч кичәл	**6-й урок**
герлвч	светильник
орн	кровать
таг	полка
тохавчта сандл	кресло
түнтгтә орн	диван
шам	лампа

7-гч кичәл	**7-й урок**
ард	позади
дотр	внутри, в
өмн	впереди, перед

8-гч кичәл	**8-й урок**
ааһ-сав	посуда
киитрүл	холодильник
миск	кастрюля
наадһа	игрушка
савин үкүг	шкаф для посуды
серә	вилка
таава	сковородка
тәрлк	тарелка
утх	нож
ухр	ложка
хәәсн	чугунок
цө	кухонная плита
шанһ	поварешка

9-гч кичәл	**9-й урок**
бадм цецг	лотос
бамб цецг	тюльпан
камб цецг	ромашка
сарнаңк	роза
суулһх	сажать
урһа модн	дерево
урһх	расти
услх	поливать
хальмпр	гвоздика
хоңхл	колокольчик

10-гч кичәл	**10-й урок**
арчх	вытирать
кевс	ковер
сәврдх	подметать
уһах	мыть
хулдҗ авх	покупать
хурах	убирать
цеврлх	чистить

11-гч кичәл	**11-й урок**
җиңнүлх	звонить
илгәх	посылать
хот кех	готовить еду

12-гч кичәл	**12-й урок**
ясх	чинить

13-гч кичәл	**13-й урок**
еңг	ковш
кемлх	грызть
наадлх	дразнить, шутить
шог	шутка
яарм	ярмарка
ясн	семечки

14-гч кичәл	**14-й урок**
ас	дай
өвдх	болеть
өгх	давать
нанд	мне
суулһ	ведро
усн	вода

уух	пить
хоол	горло
ченьг	чайник

15-гч кичәл	15-й урок
күргх	доставлять
модн ааһ	деревянная чашка
самрх	мешать чай
үлдх	остаться
хөөн	после
шаазң	фарфоровая пиала

16-гч кичәл	16-й урок
амулң	благополучие
йөрәл	благопожелание
күндлх	уважать
меклә	лягушка
суудл	посадка, осанка
хаах	закрывать
хоңх	звонок
хорха	насекомое
хорха-меклә	насекомые
эдлх	испытывать
элгн-садн	родственники
эрклүлх	ласкать, нежить

17-гч кичәл	17-й урок
басң	пятница
бемб	суббота
ду һарх	говорить
нарн	воскресенье
сарң	понедельник

18-гч кичәл	18-й урок
байрлх	радоваться
бар сар	декабрь
бат	крепкий
белг	подарок
һарсн өдр	день рождения
һаха	свинья
зун	лето
кишг	счастье
моһа	змея
мөчн	обезьяна
намр	осень
өлзәтә	счастливый
туула	заяц
үвл	зима
хавр	весна

А

аав (1.7)	дедушка
ааһ (3.8)	чашка
аальта (1.17)	странный
аһар (2.18)	воздух
адһх (2.16)	спешить
адуч (3.3)	конюх
альвлх (2.12)	баловаться
альд (2.3)	где
альдас (1.3)	откуда
альмн (1.5)	яблоко
альхн (1.17)	ладонь
амн (1.17)	рот
амрх (2.18)	отдыхать
ар дарана (1.13)	заднего ряда
арвдгч (1.7)	десятый
арвн (1.5)	десять
арвн күртл (1.14)	до десяти
арвс (1.14)	молодцы
арвта (1.6)	десятилетний
арһлач (3.3)	бизнесмен
ард (2.6)	позади
арчх (3.10)	вытирать
ах (3.1)	старший брат
ахр (2.6)	короткий
ахр ә (1.14)	краткий звук
ахуч (2.16)	чистоплотный
ач күүкн (1.7)	внучка (по отцу)

Ә

әмтәхн (1.16)	сладкий

Б

баахн (3.2)	молодой
баг (1.20)	группа
багш (1.1)	учитель
бадм цецг (3.9)	лотос
балһсн (1.3)	город
бальчг (1.18)	слякоть
бамб цецг (3.9)	тюльпан
бат (2.17)	крепкий
бәәдл (1.17)	внешний вид
бәәнә (1.2)	есть
белдх (2.16)	готовить
би (1.1)	я
биилһн (2.8)	танец
биилх (1.4)	танцевать
биир (2.4)	кисточка
биллүр (2.4)	ластик
биллх (2.7)	стирать
бичәтә (2.11)	написано
бичг (2.11)	письмо
бичкдүд (2.15)	дети
бичкдүдин хора (3.5)	детская комната
бичүр (2.4)	ручка
бичх (2.7)	писать
бор (2.1)	серый
босх (2.8)	вставать
будн (1.10)	туман
булг (2.1)	источник
булң (2.2)	угол
буудя (2.15)	зерно

Г

гегәрх (2.15)	светать
герлвч (3.6)	светильник
гесн (1.17)	живот
гиих (1.18)	распогодиться
гиичин хора (3.5)	гостевая
гүүх (1.8)	бегать

В

һаза (1.13)	на улице
һал (1.13)	огонь
һалун (1.13)	гусь
һар (1.17)	рука
һарх (1.13)	выходить
һәрәдх (1.13)	прыгать
һурвдгч (1.7)	третий
һурвлҗн (2.1)	треугольник
һурвн (1.5)	три

һурвта (1.6)	трехлетний
һучн (3.2)	тридцать

Д

давшур (2.1)	ступеньки
далн (3.2)	семьдесят
дараһарнь (1.5)	по порядку
даран (1.20)	последовательность
дардг (1.18)	кнопка
дарх (1.18)	нажимать
дәәч (1.17)	воин
девтр (2.4)	тетрадь
дегтр (1.4)	книга
деевр (2.1)	крыша
деер (2.3)	наверху
делгх (2.3)	расстилать
довтлх (1.9)	скакать
доладгч (1.7)	седьмой
долан (1.5)	семь
долата (1.6)	семилетний
домбр цокх (1.8)	играть на домбре
дор (2.6)	под (послелог)
дорва (2.4)	рюкзак
дөң (2.11)	помощь
дөөв (1.11)	шашки
дөрвдгч (1.7)	четвертый
дөрвлҗн (2.1)	квадрат
дөрвн (1.5)	четыре
дөрвтә (1.6)	четырехлетний
дөчн (3.2)	сорок
дунд (2.17)	средний
дурта (1.13)	любимый
дурта керг (2.8)	любимое занятие
дутх (1.13)	отсутствовать
дууллһн (2.8)	пение
дү көвүн (3.1)	младший брат
дү күүкн (3.1)	младшая сестра
дүр (1.17)	персонаж
дүрх (2.16)	засовывать

Ж

живр (1.15)	крыло
жим (2.16)	тропинка
җөөлкн (1.16)	мягкий
жирн (3.2)	шестьдесят

З

заавр (2.16)	указание
заах (1.18)	указывать
заг (2.16)	щель
заһсн (3.3)	рыба
заһсч (3.3)	рыбак
залач (3.3)	водитель
залх (3.3)	управлять
заман (3.5)	кухня
зәңг (1.17)	предложение
зогсх (1.8)	стоять
зун (1.1)	сто
зург (1.18)	картина
зурһадгч (1.7)	шестой
зурһан (1.5)	шесть
зурһата (1.6)	шестилетний
зурлһн (2.8)	рисование
зурх (1.8)	рисовать
зусн (2.7)	клей

И

идх (1.16)	кушать
ик (2.6)	большой
илвтә (1.17)	волшебный
илгәх (2.11)	посылать
ишкә гер (3.4)	кибитка

Й

йисдгч (1.7)	девятый
йисн (1.5)	девять
йистә (1.6)	девятилетний
йовх (1.8)	идти

К

камб цецг (3.9)	ромашка
кевс (3.10)	ковер
кевтх (2.3)	лежать

кеду (1.5)	сколько
кедүдгч (1.7)	который
кедүтә (1.6)	сколько лет
келвр (1.20)	рассказ
келх (1.5)	говорить
кемб (1.1)	кто
кемҗәлх (2.7)	измерять
кен (1.11)	кто
керг (2.8)	дело
кергтә (2.16)	нужный
кех (1.8)	делать
киилх (2.17)	вдыхать
киитн (1.18)	холодный
киитрүл (3.8)	холодильник
кимзә (2.4)	линейка
кишг (2.15)	счастье
көвүн (1.2)	мальчик
көгҗм (2.8)	музыка
көгшн (2.15)	старый
көдлх (2.17)	работать
күзүн (1.17)	шея
күн (1.1)	человек
күңкл (1.14)	мудрый
күрң (2.1)	коричневый
күүкн (1.2)	девочка
күүндх (1.5)	беседовать

М

мадн (1.1)	мы
мана (2.5)	наш
мандлх (1.8)	светить
маңһдур (2.9)	завтра
маңна (1.17)	лоб
маралҗн (2.3)	палас
махла (2.15)	шапка
махн (2.15)	мясо
маштг (2.6)	низкий
мәәлх (2.15)	мяукать
медәтә (3.2)	пожилой
медх (1.20)	знать
меечг (1.4)	мяч
мендвт (1.1)	здравствуйте
мергн (1.14)	меткий
мигмр (2.9)	вторник
мини (1.1)	мой
мис (1.7)	кошка
миск (3.8)	кастрюля
модн (3.4)	дерево
модн гер (3.4)	деревянный дом
мөлкх (1.8)	ползать
мөңгн (3.3)	деньги
мөрн (1.9)	лошадь

Н

наадһа (3.8)	игрушка
наадн (1.17)	игра
наадх (1.8)	играть
наах (2.7)	клеить
найн (3.2)	восемьдесят
нарн (1.10)	солнце
нәәмдгч (1.7)	восьмой
нәәмн (1.5)	восемь
нәәмтә (1.6)	восьмилетний
нег давхр (2.1)	одноэтажный
негдгч (1.7)	первый
негн (1.5)	один
негтә/җилтә (1.6)	годовалый
нерн (1.1)	имя
нисх (1.15)	летать
ноһан (1.4)	трава
ноһан (2.1)	зеленый
ноолдан (1.16)	борьба
ноолдх (1.16)	бороться
нохა (1.4)	собака
нөкд болх (2.11)	помогать
нөөрслң (3.5)	спальня
нутг (1.17)	страна
нүдн (1.17)	глаза

О

олх (1.18)	находить
оньгта (1.17)	внимательный

оошк (2.4)	розовый
ора (2.2)	потолок
орах (2.7)	заворачивать
орм (1.14)	место
орн (3.6)	кровать
орс келн (2.9)	русский язык
орулх (1.17)	вводить
орх (1.15)	входить
отхн үрн (3.1)	младший ребёнок
оштв (2.4)	оранжевый

Ө

өвдг (1.17)	колено
өдмг (1.13)	хлеб
өдр (1.10)	день
өкәр (2.15)	милый
өлгх (2.3)	вешать
өмн дарана (1.13)	переднего ряда
өмсх (2.16)	надевать
өндр (2.6)	высокий
өңг (2.1)	цвет
өөмх (1.3)	плавать
өөр (2.3)	около
өр (2.15)	рассвет
өргх (1.13)	поднимать
өрк-бүл (3.1)	семья
өрм (1.16)	сметана
өсх (1.14)	расти
өцклдүр (2.5)	вчера

С

саах (1.15)	доить
савин үкүг (3.8)	шкаф для посуды
салькн (1.10)	ветер
самбр (1.4)	классная доска
сандл (2.1)	стул
сарнаңк (3.9)	роза
сәәхн (1.14)	красивый
сәврдх (3.10)	подметать
сән (1.1)	хороший
секх (1.15)	открывать
селән (1.3)	село
серә (3.8)	вилка
сонр (2.17)	чуткий
соньн (1.17)	интересный
соңсх (1.1)	слушать
соңслһн (2.8)	аудирование
сурвр (1.11)	вопрос
сурһульч (1.1)	ученик
сурх (1.1)	спрашивать, учиться
суулһх (3.9)	сажать
суух (1.8)	сидеть
сүлд (1.3)	герб

Т

таава (3.8)	сковородка
тааҗ медх (1.8)	отгадывать
таарлт (2.14)	гармония
тавдгч (1.7)	пятый
тавн (1.5)	пять
тавта (1.6)	пятилетний
таг (3.6)	полка
тадн (2.5)	вы
талвң (2.18)	площадь
тана (1.1)	ваш
таньлдх (1.1)	знакомиться
тарх (1.18)	расходиться
тәвн (3.2)	пятьдесят
тәвх (3.10)	ставить
тәрлк (3.8)	тарелка
тедн (2.5)	они
темән (1.14)	верблюд
темцх (2.16)	направляться
теңгр (1.18)	небо
тер (1.1)	он
терз (2.2)	окно
тинилһх (2.12)	расправлять
тогтах (1.20)	составлять
тодлх (1.1)	запоминать
тойг (2.1)	номер
толһа (1.13)	голова
тоолх (1.5)	считать

тоомср (1.14) уважение
тосхач (3.3) строитель
тосхх (3.3) строить
тооч (3.3) экономист
тоха (1.17) локоть
тохавчта сандл (3.6) кресло
төгрг (2.1) круг
туста (2.16) полезный
түркх (1.16) мазать

У

уга (1.8) нет
уһах (3.10) мыть
удан (1.14) долгий
уйсн (2.16) сшитый
уйх (3.3) шить
улан (2.1) красный
умшлһн (2.8) чтение
умшх (2.7) читать
урһа модн (3.9) дерево
урһх (3.9) расти
урлх (1.9) мастерить
услх (3.9) поливать
ут (2.6) длинный
утулң (2.1) прямоугольник
утх (3.8) нож
ууһн үрн (3.1) первенец
уух (3.14) пить
ухалх (2.17) думать
ухан (2.1) ум
ухата (1.17) умный
ухр (3.8) ложка
уяч (3.3) швея

Ү

үг (1.18) слово
үзүлх (1.8) показывать
үзх (2.17) видеть
үкр (1.15) корова
үкүг (2.1) шкаф
үләх (1.18) дуть
үлгүр (1.15) пример
үлмж (2.9) среда
үр көвүн (1.11) друг
үрн (1.14) ребенок
үүндк хора (3.5) прихожая
үүлдвр (1.8) действие
үүлн (1.10) туча
үүрлх (1.14) дружить
үүрмүд (1.12) друзья
үсн (1.15) молоко
үсн (1.17) волосы

Х

хааһул (2.3) занавеска
халх (1.17) щека
хальмг (1.1) калмыцкий
хальш (2.15) белый хлеб
хамр (1.17) нос
хар (2.1) черный
хәләх (1.17) смотреть
хәрү өгх (1.11) отвечать
хойр (1.5) два
хойрдгч (1.7) второй
хойрта (1.6) двухлетний
хоорнд (2.6) между
хора (2.2) комната
хөн (3.3) овца
хөөч (3.3) чабан
хувах (1.20) делить
хулһн (1.7) мышь
хур (1.10) дождь
хурһн (1.17) палец
хурх (1.18) собираться
хуцх (1.16) лаять

Ц

цаасн (1.14) бумага
цеңкр (2.4) голубой

церд (2.7)	мел
цецг (2.2)	цветок
цогц (1.19)	тело
цасн (1.10)	снег

Ч

чееж (1.17)	грудная клетка
чееньг (3.14)	чайник
чи (1.1)	ты
чигчә (2.17)	мизинец
чик (1.18)	правильный
чикн (1.17)	ухо
чилгч (1.19)	конец
чини (1.1)	твой
чирә (1.15)	лицо
чүүкл (2.4)	фиолетовый

Ш

шаазң (3.15)	фарфоровая пиала
шаһа (1.9)	альчик
шал (2.2)	пол
шалхг (1.7)	репа
шам (3.6)	лампа
шанһ (3.8)	поварешка
шар (2.4)	желтый
шатр (1.9)	шахматы
шин (1.11)	новый
шир (2.7)	краска
ширә (2.2)	стол
ширәлң (3.5)	столовая
ширдх (2.7)	красить
шудрмг (1.17)	проворный
шүлг (1.19)	стихотворение

Э

эврә (1.14)	свой
эдн (1.12)	они
эднлә (1.14)	с ними
эк (3.1)	мама
эклх (1.19)	начинать
эклц (1.19)	начало
элгн-садн (3.16)	родственники
эмнх (3.3)	лечить
эмч (3.3)	врач
эн (1.1)	он
эндр (1.15)	сегодня
эрдм (3.3)	профессия
эркә (2.17)	большой палец
эрклүлх (3.16)	ласкать, нежить
эрс (2.2)	стена
эсв (2.10)	математика
эцк (3.1)	папа
ээж (1.14)	бабушка

Ю

юмб (1.3)	что
юн (2.1)	что

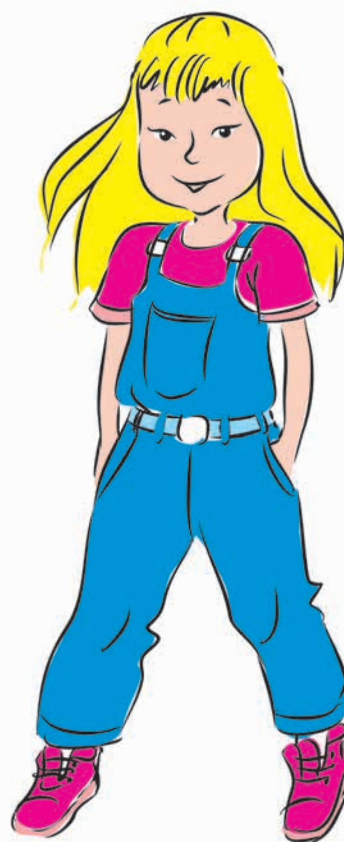
Я

яман (1.13)	коза
ямаран (1.10)	какой
ясн (3.13)	семечки

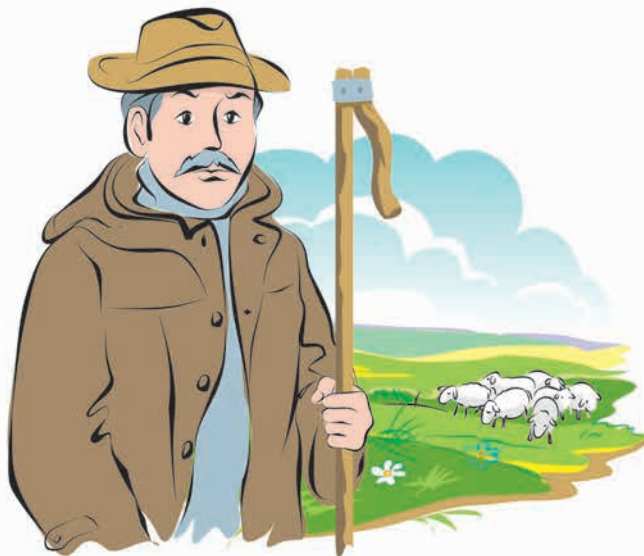

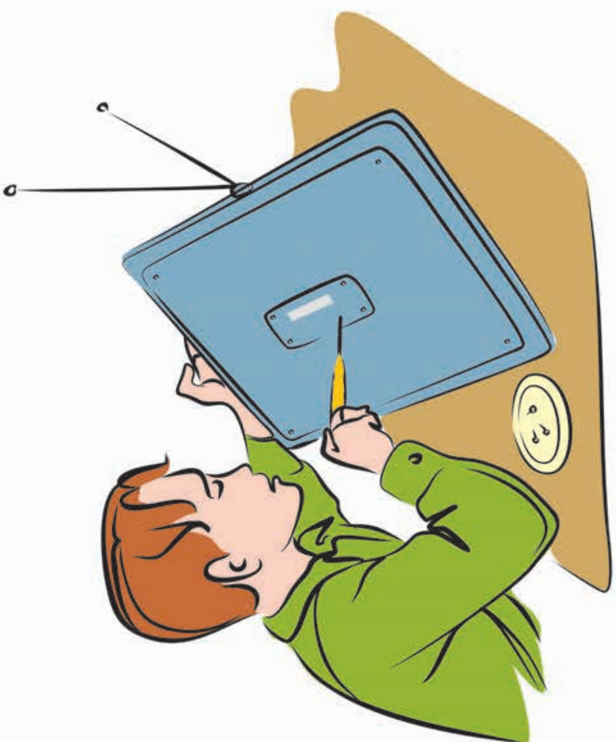
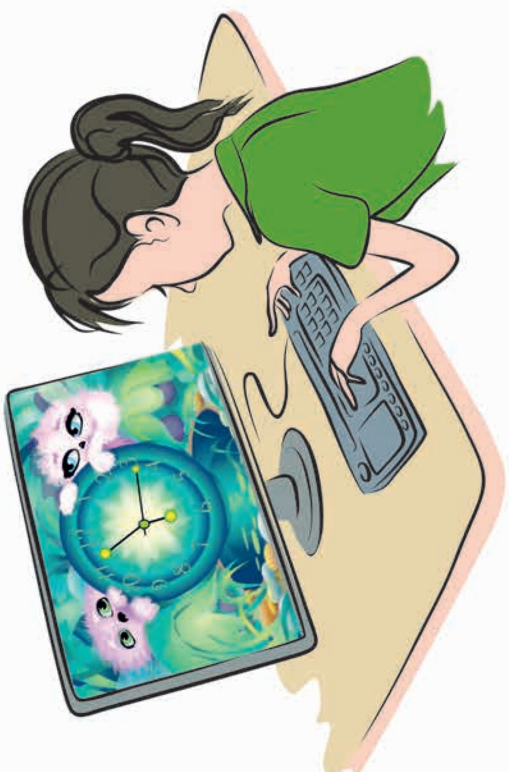

Экспериментальное учебное пособие

Бакланова Галина Бембеевна
Корнусова Бося Эрендженовна
Санджи-Горяева Надежда Хулаевна

ҮЙНР

1 класс

Экспериментальное учебное пособие
для общеобразовательных учреждений РК

В двух частях

Часть 1

На калмыцком языке

Директор АУ РК «РИА «Калмыкия» Д. Г. Бадмаев
Главный редактор Д. Б. Дорджиева
Заведующая производством Л. Е. Гермашева
Редактор Л. М. Менкенова
Оригинал-макет С. А. Бадендаев

Сдано в набор 15.06.2015.
Подписано в печать 00.00.2015. Формат 60 х 84 1/8. Бумага офсетная.
Гарнитура Times HW. Печать офсетная. Усл. печ. л. 11,16. Уч.-изд. л. 8, 27 л.
Тираж 4000 экз. Заказ №

АУ РК «РИА «Калмыкия»,
358000, г. Элиста, ул. Ленина, 243

ООО «Омега-Принт»

344082, г. Ростов-на-Дону, ул. Горького, 3